

VABARIIGI VALITSUS

ÜLEVAADE VABARIIGI VALITSUSE TEGEVUSEST 2023. AASTAL

Foto: Renee Altrov

Sisukord

KOKKUVÕTE	3
1. VABARIIGI VALITSUSE 2023. AASTA PEAMISTE TULEMUSTE KOKKUVÕTE.....	4
2. ÜLEVAADE „EESTI 2035” PIKAAJALISTE SIHTIDE POOLE LIIKUMISEST	7
3. ÜLEVAADE VAJALIKE MUUTUSTE ELLUVIIMISEST	11
3.1. Oskused ja tööturg	11
3.2. Rahva kestlikkus, tervis ja sotsiaalkaitse	15
3.3. Majandus ja kliima	22
3.4. Ruum ja liikuvus	28
3.5. Riigivalitsemine	32
4. ÜLEVAADE VABARIIGI VALITSUSE TEGEVUSPROGRAMMI TÄITMISEST	39

KOKKUVÕTE

Kaja Kallase juhitud valitsus astus ametisse 17. aprillil 2023. a. Valitsuskoalitsiooni kuuluvad Eesti Reformierakond, Erakond Eesti 200 ning Sotsiaaldemokraatlik Erakond.

Käesolev Vabariigi Valitsuse tegevuse ülevaade keskendub pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035” sihtide ning valitsuse seitsme prioriteetse üldeesmärgi saavutamiseks elluviidud tegevusprogrammi tegevustele. Kõikide „Eesti 2035” ja Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi mõõdikute täitmise seis on leitav Statistikaameti hallatavast veebirakendusest Tõetamm (<https://tamm.stat.ee/>).

Strateegias „Eesti 2035” seatakse viis pikaajalist strateegilist sihti, mis lähtuvad aluspõhimõtetest. Need sihid on:

- *Eestis elavad arukad, tegusad ja tervist hoidvad inimesed;*
- *Eesti ühiskond on hooliv, koostöömeelne ja avatud;*
- *Eesti majandus on tugev, uuendusmeelne ja vastutustundlik;*
- *Eestis on kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne elukeskkond;*
- *Eesti on uuendusmeelne, usaldusväärne ja inimesekeskne riik.*

Valitsuse üldeesmärgid on:

- *julgeoleku kindlustamine;*
- *riigirahanduse jätkusuutlikkuse tagamine;*
- *rohereformide läbiviimine;*
- *piirkondliku mahajäämuse vähendamine;*
- *sissetulekute ebavõrdsuse vähendamine ja tervelt elatud aastate ning eluea pikendamine;*
- *personaalse riigi väljaarendamine;*
- *kvaliteetse hariduse tagamine.*

Aruandes on iga prioriteedi ja vajaliku muutuse kaupa esile toodud sellega seonduva eesmärgi saavutamise näitajad ning ülevaade olulisematest 2023. aastal elluviidud tegevustest.

Eesti pikaajalise strateegia „Eesti 2035” võttis Riigikogu vastu 12. mail 2021. a. Strateegia elluviimiseks olulisemaid reforme ja muutusi koondavat tegevuskava uuendatakse igal aastal kevadel. Vabariigi Valitsus kinnitas uuendatud „Eesti 2035” tegevuskava 11. mail 2023. a.

Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2023–2027 kiideti heaks esialgses sõnastuses 18. mail 2023. a ja muudetud sõnastuses 12. oktoobril 2023. a. Tegevusprogrammis oli 2023. aastal ette nähtud kokku 213 ülesande täitmine. Vabariigi Valitsuse 21. detsembri istungi järel on täidetud 139 ülesannet (65%). Hilinenud või pooleli on 74 ülesande täitmine, nendest 2 ülesannet on plaanis täita 2023. aasta lõpuks. Kokku täidetakse 2023. aasta lõpuks eeldatavalt 141 ülesannet (66%).

1. Vabariigi Valitsuse 2023. aasta peamiste tulemuste kokkuvõte

JULGEOLEKU KINDLUSTAMINE

- ✓ Eesti kaitsekulud ulatusid 1,13 miljardi euroni (prognoositud SKT-st 2,92%) ning järgmisel neljal aastal on riigikaitse kulud 3% SKP-st, millele lisanduvad liitlaste vastuvõtuga seotud kulud.
- ✓ Idapiiri maismaataristu valmib 2025. aasta lõpuks – poolteist aastat varem algsest tähtajast. Käesoleva aasta lõpuks on valminud 60 km piiri ning juba on sõlmitud lepingud ka järgmiste lõikude kohta.
- ✓ Ühiskonna kriisikindluse suurendamiseks ja selgema kriisijuhtimise tagamiseks töötati välja tsiviilkriisi ja riigikaitse seaduse eelnõu. Valmimisel on elanikkonnakaitse kontseptsioon, mis on selle valdkonna mitme jätkutegevuse aluseks. Toimus ka suurim kriisireguleerimise õppuste seeria CREVEX23.
- ✓ Eesti on Ukraina toetamisel olnud väga aktiivne. Alates sõja algusest oleme andnud sõjalist abi ligi 401 miljoni euro väärtuses ehk enam kui 1% SKP-st, sealhulgas 2023. aastal 120 miljonit eurot.
- ✓ Tegutsetakse pidevalt selle nimel, et Venemaa vallandatud agressioonisõja hinda tõsta ja Venemaad rahvusvahelisel tasandil isoleerida. Samuti jätkub töö rahvusvahelise sanktsioonipoliitika järjekindla tugevdamise nimel. Käesoleval aastal sai Eesti esimese Euroopa riigina valmis õigusliku skeemi, mis võimaldab kasutada Venemaa külmutatud varasid Ukraina aitamiseks.
- ✓ Ühiskonna sidususe tagamiseks jätkus nii erameedia ja Eesti Rahvusringhäälingu täiendav toetamine vene- ja ingliskeelsete Eesti elanike toomiseks ühisesse kommunikatsiooni- ja informatsiooni kui ka kohanemisprogrammi pakkumine erinevatele sihtrühmadele, et anda uussissereändajatele teadmisi riigi ning ühiskonna toimimise, igapäevase eluolu, töö, õppimise ja perekonnaga seotud teemadel ning soodustada eesti keele oskuse omandamist.

RIIGIRAHANDUSE JÄTKUSUUTLIKKUSE TAGAMINE

- ✓ Riigirahanduse korrastamiseks kiideti heaks riigieelarve revisjoni kava. Käivitatud on ka nulleelarve protsess, mille eesmärk on leida suuremaid kokkuhoiu- ja ümberkorralduskohti, et seeläbi riiki efektiivsemaks muuta. Protsessiga on esimeses etapis liitunud kolm ministeeriumi, mille eelarve moodustab üle poole Eesti riigieelarvest.
- ✓ Riigieelarve strateegia koostamise raames lepiti kokku, millised on kokkuhoiukohad ja lisarahastuse võimalused ministeeriumide haldusalades aastatel 2024–2027.
- ✓ Vabariigi Valitsus algatas olulised maksumuudatused, mis puudutavad alkoholi-, tubaka- ja kütuseaktsiisi, hasartmängumaksu, käibemaksu ja tulumaksu. Võrreldes maksukoormuse arengut viimase kümne aasta tasemega, on maksukoormus ka käesoleva maksumuudatuse järgi endiselt alanev ning väheneb perioodi lõpuks alla 33% SKP-st. See on võrreldav praeguse tasemega (2022. aastal 32,8% SKP-st) ning jääb üheks Euroopa Liidu madalaimaks.
- ✓ Loodud on riigirahanduse juhtimislaud, kus on reaalselt jälgitavad riigirahanduse olulisemad näitajad ja nende varasem ajalugu.

ROHEREFORMIDE LÄBIVIIMINE

- ✓ Korraldati ümber Kliimaministeeriumi valitsemisala.
- ✓ Algatatud on kliimaseaduse loomise protsess. Õnnestunud kliimaseadus on ühine arusaam viisidest, kuidas leida väiksemas keskkonnajalajäljes konkurentsieelis ning suurendada majanduse lisandväärtust, aga ka kuidas igaüks meist saaks elada paremini ja tervemalt koos puhta loodusega.
- ✓ Loodi teadlastest ja valdkondlikest ekspertidest koosnev sõltumatu kliimanõukogu, kes nõustab kliimaseaduse ettevalmistamisel valitsust, Riigikogu, ministeeriume ja huvirühmi.
- ✓ Valminud on riigi jäätmekava, mis seab laiemad strateegilised suunad jäätmemajanduse arendamiseks aastani 2028, hõlmates lisaks olmejäätmetele ka ehitus- ja lammutusjäätmete, ohtlike jäätmete, pakendijäätmete, probleemtoodetest tekkinud jäätmete, biolagunevate jäätmete, põlevkivitööstuse jäätmete, plastijäätmete ja tekstiilijäätmete valdkondi.
- ✓ Vabariigi Valitsusele on arutamiseks esitatud mootorsõidukimaksu seaduse eelnõu, mille eesmärgiks on kehtestada Eesti sõidukitele keskkonnamaks. 2025. aastal jõustuv maks peaks suunama elanikke soetama uuemaid ja vähem saastavamaid sõidukeid, pidurdades seeläbi kasvavat autostumist ning aidates muuta elanikkonna autoparki säästlikumaks.

PIIRKONDLIKU MAHAJÄÄMUSE VÄHENDAMINE

- ✓ Nutikama Eesti uue toetusperioodi ettevõtetele mõeldud toetused muudeti selliselt, et vähemalt 40% neist jõuaks Tallinnast ja Tartust väljapoole.
- ✓ Analüüsi kohalike omavalitsuste tulubaasi ümberkujundamise võimalusi. Selles kontekstis vaadatakse samuti üle omavalitsustele mõeldud toetusmeemete tingimused.
- ✓ Piirkondliku arengu toetamiseks alustas oktoobris tööd valitsuse Ida-Virumaa esindaja, kelle peamiseks ülesandeks on soodustada Õiglase Ülemineku Fondi vahendite maksimaalset kasutusele võtmist.
- ✓ Kultuuri regionaalse kättesaadavuse suurendamiseks on rakendatud kultuurirahastuse toetusmeedet, mille eesmärk on võimaldada põhikooli õpilastel õppeprogrammi osana külastada näiteks teatrietendusi, kinoseansse, muuseumi, kunstinäitusi.

SISSETULEKUTE EBAVÕRDSUSE VÄHENDAMINE JA TERVELT ELATUD AASTATE NING ELUEA PIKENDAMINE

- ✓ Vabariigi Valitsus, ametiühingud ja tööandjad sõlmisid kolmepoolse hea tahte kokkuleppe, millega seati eesmärk aastaks 2027 jõuda töötasu alammäärani, mis on 50% keskmisest brutopalgast.
- ✓ Jõustus hooldereform, mille eesmärk on vähendada hooldusteenust vajavate inimeste ja nende pereliikmete rahalist ning hoolduskoormust ja parandada teenuste kvaliteeti. 2023. aastal investeeritakse selleks 39,2 mln eurot, 2024. aastal 59,4 mln eurot. 2026. aastaks kasvab rahastus 68,4 mln euron.
- ✓ Perede toetamiseks suurendatakse 2024. aasta algusest lapse elatisabi 100 eurolt 200 eurole kuus. Lasterikaste perede toetused viidi kooskõlla riigieelarve võimalustega. Võrreldes 2022. aastaga on 3–6 lapsega peredel 2024. aastal toetus 150 euro võrra suurem ning 7 ja enama lapsega peredel 250 euro võrra suurem.
- ✓ Lapsevanemate toetamiseks ja ebaüldse olukorra lahendamiseks võeti vastu seadusemuudatus, millega Tervisekassal on alates 2024. aasta juulist võimalus maksta pärast vanemapuhkust tööle naasvale lapsevanemale esimesel tööaastal haigus- ja hooldushüvitisi kas lapsevanema enda eelmise kalendriaasta sotsiaalmaksuga

maksustatud tulu või talle määratud jagatava vanemahüvitise päevamäär põhjal, võttes aluseks inimese jaoks kasulikuma.

- ✓ Suurendatakse täiskasvanute hambaravihüvitist, mis alates 1. jaanuarist 2024. a tõuseb 40 eurolt 60 eurole. Toimetulekutoetuse saajate, töötute ja eakate hambaravihüvitist suurendatakse 85 eurolt 105 eurole ja omaosalust vähendatakse 15%-lt 12,5%-ni.
- ✓ Viidi läbi liikumisaasta, mis juhtis tähelepanu liikumise olulisusele ja tervislikele eluviisidele ning suurendas oluliselt teadlikkust liikumise tähtsusest. Valminud on liikumisaktiivsuse tegevuskava, mis keskendub Eesti inimeste kehalise aktiivsuse suurendamisele terve elukaare jooksul.

PERSONAALSE RIIGI VÄLJAARENDAMINE

- ✓ Kiideti heaks Eesti seisukohad Euroopa Liidu digiajastu käibemaksu paketi kohta. Toetati suunda e-arvetel põhinevale piiriüleste tehingute aruandluskohustusele, mis vähendab käibemaksu pettuseid ning omakorda suurendab käibemaksu laekumist. Vabariigi Valitsus toetab nende meetmete rakendamist, mis vähendavad ettevõtjate registreerimiskohustust erinevates liikmesriikides, lihtsustades seeläbi ettevõtjate piiriülest tegevust ning vähendades halduskoormust.
- ✓ Valmistati ette ettepanekuid Eesti täielikuks üleminekuks Euroopa e-arvete standardile. Ettepanekud muudatusteks on koondatud seaduseelnõu väljatöötamise kavatsuseks.
- ✓ Riigikogule on esitatud Riigikogu valimise seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu, mille peamine eesmärk on luua õiguslik tehnoloogianeutraalne ruum uutele lahendustele ja suurendada elektroonilise hääletamise läbipaistvust. Eelnõu vastuvõtmisel muutub e-hääletamise reeglist ülevaate saamine lihtsamaks, sest Vabariigi Valimiskomisjoni otsuste asemel oleksid need edaspidi kirjas seaduses.
- ✓ Suurendati riigi IKT ja küberturvalisuse baasrahastust 25 miljoni euro võrra. Avalikud teenused muudetakse tõhusamaks ja mugavamaks nii inimestele kui ka ettevõtjatele ning selle eelduseks on korras IT alusteenused ja kõrge küberturvalisuse tase.

KVALITEETSE HARIDUSE TAGAMINE

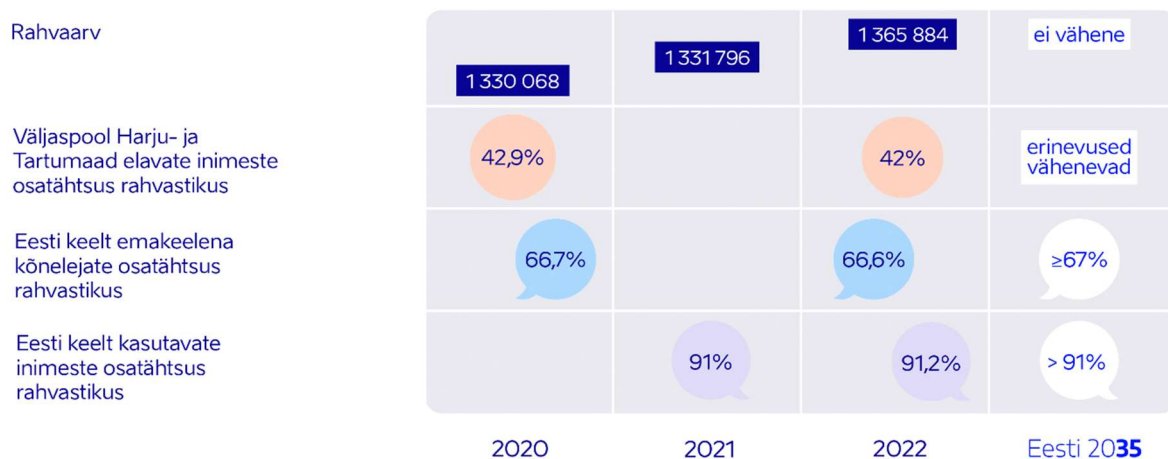
- ✓ Avaldatud PISA 2022 tulemused näitavad, et Eesti 15-aastaste noorte teadmised ja oskused on jätkuvalt Euroopa tipus. Sarnaselt teiste Euroopa riikidega on Eesti õpilaste tulemused võrreldes 2018. aasta uuringuga langenud, kuid langus on väiksem kui mujal.
- ✓ Valitsus jätkab pingutusi õpetajate töötasu ja -tingimuste parandamiseks. Ainsa avaliku sektori ametirühmana suurendatakse 2024. aasta riigieelarves õpetajate palgavahendeid. 2024. aastal kasvab õpetaja palga alammäär koos haridus- ja teadusministri lisatud täiendava 8,1 miljoni euroga 3,1% ehk 1803 euron, millele lisandub 20% diferentseerimise osa. Kokku kasvab õpetaja palga arvestuslik keskmine 5,7% ehk 2164 euron.
- ✓ Selleks, et tagada kõigile Eesti lastele ligipääs kvaliteetsele eestikeelsele haridusele, on lõpusirgel eestikeelsele haridusele ülemineku tegevuskava uuendamine. Üleminek algab 2024. aastal 1. ja 4. klassist.
- ✓ Käivitatud kodulähedaste väikekoolide toetusega parandab riik laste heaolu, hariduse kättesaadavust ja kogukondade sidusust maapiirkondades.
- ✓ Vabariigi Valitsus jätkab kõrghariduse riigipoolse rahastuse suurendamist sammuga 15% aastas, et tagada eestikeelse kõrghariduse jätkusuutlikkus, kvaliteet ning õppejõudude palkade konkurentsivõime.

2. Ülevaade „Eesti 2035” pikaajaliste sihtide poole liikumisest

Järgnevalt antakse ülevaade „Eesti 2035” pikaajaliste sihtide poole liikumisest riigi pikaajalises arengustrateegias ja selle tegevuskavas seatud mõõdikute ning vajalike muutuste kaudu. „Eesti 2035” sihtideni jõudmise aluseks on vabadusele, õiglusele ja õigusele rajatud demokraatlik ja turvaline riik, kus austatakse õigus- ja sotsiaalliigi põhimõtteid ning kus säilib ja areneb eesti rahvus, keel ja kultuur.

Aluspõhimõtted

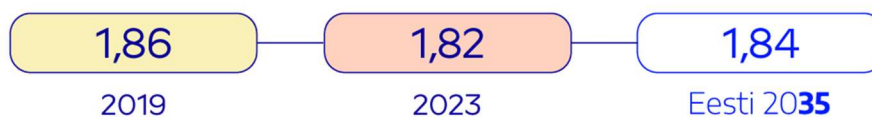
Enamikus näitajates on toimunud liikumine oodatava tulemuse poole või on seatud sihttase juba saavutatud. Samas on ärevad sündmused maailmas kahandanud inimeste turvatunnet ja võrdõiguslikkuse seis ei ole oluliselt paranenud. Täiendavat pingutust vajab ka kliimanetraalsuse eesmärgi saavutamine.

Joonis 1. Arengustrateegia „Eesti 2035” aluspõhimõtete olulised näitajad

Eesti rahvaarv püsib suhteliselt stabiilne, mis on ka „Eesti 2035” seatud eesmärk. Rahvastikustatistika viimastel andmetel kasvas Eesti rahvaarv mullu 2,6% võrra ja see toimus sisse- ja väljarände arvelt. Erakordsel rändeaastal saabus Eestisse pea 50 000 uut elanikku, samas kui Eestist lahkus viis korda vähem ehk pisut alla 10 000 inimese. Seega oli rändesaldo kaheksandat aastat järjest positiivne ning Eesti rahvaarv suurenes rände arvelt pea 40 000 inimese võrra. Seejuures peab arvestama, et nende hulgas on ka Ukraina sõjapõgenikud, kes viibivad Eestis ajutise kaitse alusel, sest kodumaal pole turvaline elada.

Sellegipoolest pole oluliselt vähenenud eesti keelt emakeelena kõnelejate osakaal rahvastikus (see on 66,6% ehk 0,1 protsendipunkti vähem kui aasta varem). Ka eesti keelt kasutavate inimeste osakaal on kõrge (91,2%). Neid näitajaid aitab hoida ja ilmselt ka parandada nii üleminek eestikeelsele õppele kui ka sisse- ja väljarändajatele pakutavad kohanemist toetavad tegevused (sh eesti keele õpe).

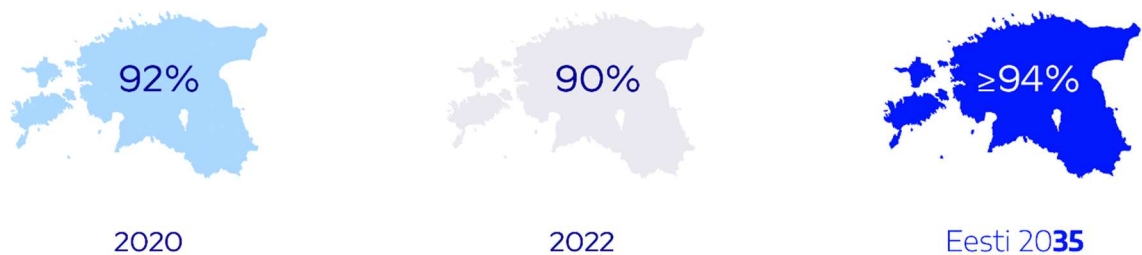
Joonis 2. Kohortsündimuskordaja Eestis

Kohortsündimuskordaja on 2023. aastal 1,82 last naise kohta, mis on veidi madalam kui aasta tagasi. 2022. aastal sündis Eestis rekordiliselt vähe lapsi, kuid kohortsündimuskordaja on mõjutatud ka varasemate aastate sündimusest. Madala sündimusega on kimpus ka teised Euroopa riigid. Sajandi madalaimat sündimust on tõenäoliselt mõjutanud nii koroonakriis, Ukraina sõda kui ka viimasega kaasnev suur hinna- ja elukalliduse tõus, mis on vähendanud pere kindlustunnet lapsi saada. Eestis ja teistes Ida-Euroopa riikides avaldab madalale sündimusele mõju ka see, et sünnitusikka on jõudnud 1990ndate põlvkond, mis on arvult väiksem kui varasemad põlvkonnad. Sündimust ja lastega pere heaolu mõjutavad veel väga mitmed asjaolud. Määrava tähtsusega on lapsevanema tööga hõivatus ja pere piisav sissetulek, võimalused ühitada töö-, pere- ja eraelu, kättesaadav ja kvaliteetne lastehoid, paindlik töökeskkond, meeste ja naiste võrdsem rollijaotus, vanemaharidus ja lapsevanemate toetamine laste kasvatamisel.

Joonis 3. Eesti soolise võrdsuse indeks

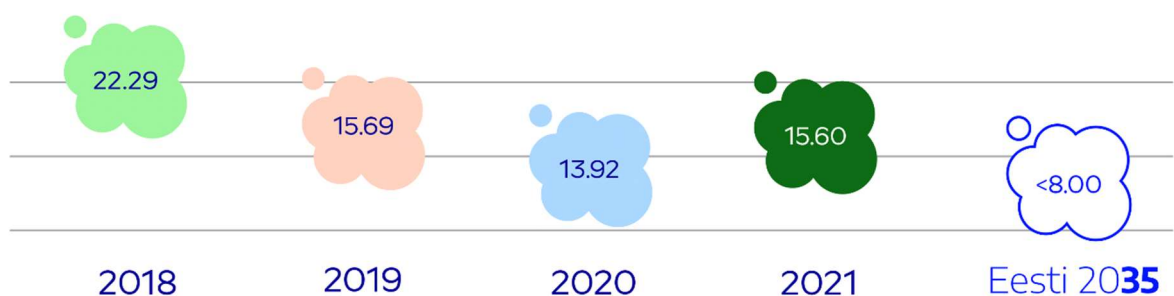
Eesti soolise võrdsuse indeksi tulemus on Euroopa Soolise Võrdõiguslikkuse Instituudi andmetel 2023. aastal 60,2 punkti, olles langenud madalamale 2020. aasta tasemest (60,7 punkti) ning olles madalam Euroopa Liidu keskmisest (70,2 punkti). Selle peamiseks põhjuseks on tagasilangus ajakasutuse ja võimu valdkondades. Meestel on naistega võrreldes enam paindlikkust nii tööajas kui ka rohkem isiklikku vaba aega. Kuigi poliitikas on sooline tasakaal paranenud – seda eelkõige tänu naiste võrdsele esindatusele valitsuses – on naiste osakaal majanduslike otsuste langetamise juures, sh suurimate börsiettevõtete juhtkondades, endiselt madal. Indeks näitab suurimat arengut töö valdkonnas, kus Eesti paistab Rootsi järel silma ühe Euroopa Liidu kõrgeima naiste tööhõivega.

Joonis 4. Eestit turvaliseks riigiks pidavate elanike osakaal

Jätkuv sõda Ukrainas ja Venemaa soov lõhkuda senised Euroopa julgeoleku põhimõtted seab Eesti lähimateks aastateks kõige keerulisemasse julgeolekuolukorda peale Teist maailmasõda. Eesti kuulub läänelikku väärtusruumi ja on selle täisväärtuslik osa, olles Euroopa riikide peres ja aktiivne Euroopa Liidu liige. Eesti julgeoleku garanteerib meie liitlaskohustus NATO ees ja sellega kaasnev kollektiivkaitse põhimõte ning tugev iseseisev kaitsevõime. Viimased aastad on näidanud, et suurte kriisidega toimetulek eeldab riigilt aktiivset rolli kriiside poliitilisel ja majanduslikul juhtimisel. Eestit turvaliseks riigiks pidajate osakaal on jätkuvalt kõrge, kuigi võrreldes 2020. aastaga on see veidi langenud. Arvestades keerulist julgeolekuolukorda kogu maailmas, on tegu hea tulemusega. Samuti on samaks jäänud oma kodukohta turvaliseks pidavate inimeste osakaal.

Eesti inimesed usaldavad siseturvalisuse tagamisse panustavaid ameteid: politseid usaldab 88%, Päästeametit 97% ja Häirekeskust 96% inimestest – need on endiselt kolm kõige rohkem usaldatud asutust Eestis. Samuti teadvustavad inimesed aina enam enda rolli Eesti turvalisena hoidmisel: 2022. aasta uuringu järgi on 90% veendunud, et nad peaksid ise aktiivselt osalema enda ja oma kodukoha turvalisuse tagamisel.

Joonis 5. Kasvuhoonegaaside netoheide, mln tonni CO₂ ekvivalenti

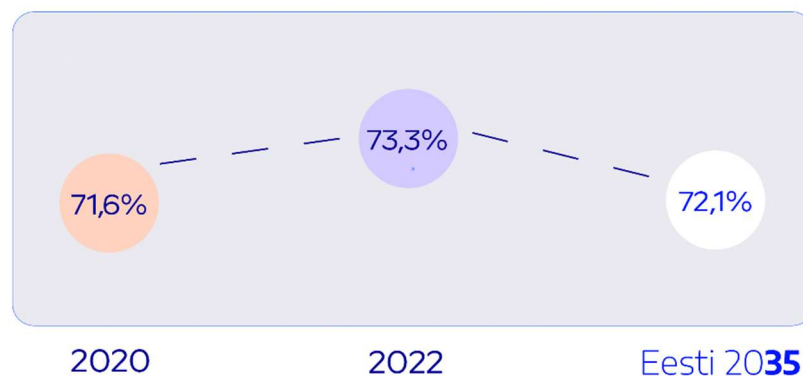
Kasvuhoonegaaside netoheide (sh LULUCF ehk maakasutuse, maakasutuse muutuse ja metsanduse sektor) on 2021. aasta andmete põhjal Eestis vähenenud 57,3% võrreldes 1990. aasta tasemega samal ajal kui Euroopa Liidus keskmiselt on kasvuhoonegaaside heitkogused vähenenud 30%. Kuigi viimase kahe aasta jooksul on Eesti heitkogused suurenenud, olles 2021. aastal 15,6 mln tonni CO₂ ekvivalenti ning esialgsed arvutused näitavad heite suurenemist ka 2022. aastal, tuleb arvestada, et 2020. aasta kasvuhoonegaaside heidet põhjustavad majandustegevused olid koroonapandeemiast mõjutatud, mistõttu annab parema võrdluse 2019. aasta heitkoguste tase. Viimasel kahel aastal toimunud heite suurenemine on tingitud kiirest koroonapandeemiast taastumisest ja sellele järgnenud Venemaa täiemahulisest kallaletungist Ukrainale, mis lõi segamini senised Euroopa gaasitarbed ning tekitas

turumoonutuse, kus suurema kasvuhoonegaasi heitega põlevkivielekter muutus Euroopa elektriturul konkurentsivõimelisemaks kui maagaasist elektrienergia tootmine. Kui võrrelda 2021. aasta heitkoguseid ja 2022. aasta eeldatavat taset pandeemia ja kriiside eelse ehk 2019. aastaga, siis ei ole ka vaatamata energiakriisi mõjudele seda taset ületatud ning energia- ja tööstussektori kasvuhoonegaaside heite üldine trend on jätkuvalt langev. Võrreldes 2005. aastaga on sektori heide vähenenud ligi 33% ning aastaks 2030 peaks see prognoosi kohaselt taastuvenergia arendamise kiirendamise toel vähenema üle 70%. Strateegias „Eesti 2035” on seatud riiklik kliimaneutraalsuse eesmärk aastaks 2050 ning 2035. aasta sihiks 8 mln tonni CO₂ ekvivalenti.

3. Ülevaade vajalike muutuste elluviimisest

3.1. Oskused ja tööturg

Tööjõus osalemise määr oli 2023. aasta kolmandas kvartalis rekordilisel 74,5% tasemel. Tööturul aktiivsete inimeste arv on sel määral kasvanud pigem üldise rahvaarvu suurenemise arvelt, samas on aktiivsema tööjõus osalemise ja tagasihoidlikuma värbamise mõjul leevenenud viimastel aastatel teravnenud tööjõupuudus.

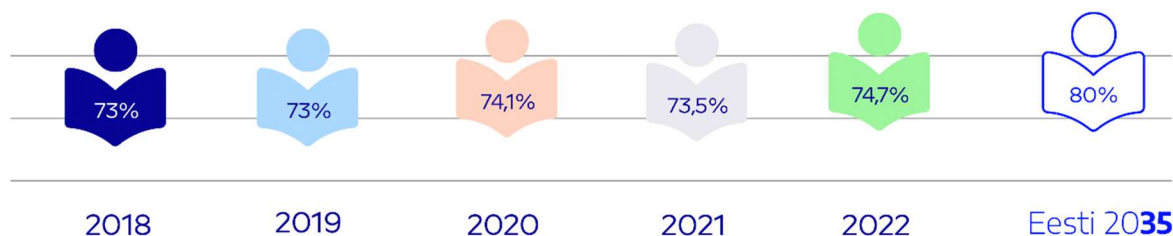

Joonis 6. Tööhõives osalemise määr

Jahtuv majandus on väljakutseks tööturule. Sellest hoolimata on tööhõive olukord pikemas vaates püsinud suhteliselt stabiilsena.

Statistikaameti andmetel oli 2023. aasta III kvartalis Eestis 12 040 vaba ametikohta, vabade ametikohtade määr oli 2,0% ning võrreldes aastataguse ajaga oli nende hulk langenud. Novembris avaldatud III kvartali töötute arv oli aga 54 800, töötuse määr oli 7,3% ning võrreldes aastataguse ajaga oli töötute arv kasvanud.

Rohepöörde ja digipöörde eesmärkide saavutamiseks kaasnevad täiendavad muutused tööturul, millega seoses hakkab eriti olulist rolli mängima inimeste oskuste vastavus muutuva majanduse ja tööturu tingimustele. Valitsus pöörab erilist tähelepanu kvaliteetsele haridusele ja inimeste ümberõppele.

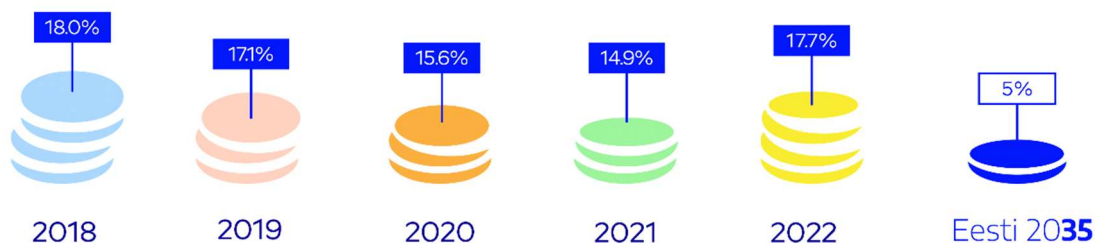

Joonis 7. Eri- ja kutseharidusega inimeste osatähtsus 25–64-aastaste hulgas

Pikemat trendi jälgides on näha, et eri- ja kutsealase haridusega täiskasvanute (25–64 a) osakaal on kasvanud. Teemat tuleb siiski hoida tähelepanu all, sest kui ei õnnestu pidurdada väljalangevust gümnaasiumist ja kutseharidusest ning mitteõppivate 18–24-aastaste inimeste

osakaalu kasvu, kahandab see järgnevatel aastatel ka eri- ja kutsealase haridusega täiskasvanute osakaalu. Sel on omakorda mõju tööturule, kuna erialase hariduseta täiskasvanute seas on kõige väiksem osakaal hõivatuid ja kõige suurem osakaal mitteaktiivseid.

Tööturu stabiilsuse oluliseks teguriks, eriti elanikkonna arvu kasvu tingimustes, on töösuhte läbipaistvuse ja võrdsuse tagamine. Selle üheks näitajaks on sooline palgalõhe, mis aastatel 2013–2021 vähenes Eestis 9,9 protsendipunkti võrra.

Joonis 8. Sooline palgalõhe Eestis

2022. aastal toimus küll teatav tõus (2,8 protsendipunkti), kuid pikem trend on siiski pigem positiivne – palgalõhe on vähenenud peamiselt seoses miinimumpalga tõusu ja kultuuritöötajate, haridus- ja meditsiinitöötajate palkade tõusuga.

Muudame haridussüsteemi õppijast lähtuvaks ja paindlikuks ning viime inimeste teadmised, oskused ja hoiakud kooskõlla tööturu vajadustega

Valitsuse hariduspoliitiliseks prioriteediks on üleminek eestikeelsele haridusele, mille eesmärk on pakkuda kõigile Eesti lastele, olenemata emakeelest, võimalust omandada kvaliteetne eestikeelne haridus. Selleks, et alustada 2024. aastal eesti õppekeelele üleminekuga koolieelsetes lasteasutustes ning 1. ja 4. klassis, jõuab 2024. aasta alguses lõpusirgele [eestikeelsele õppele ülemineku tegevuskava uuendamise](#). Riigieelarvest on eraldatud lisavahendid õpetajate leidmiseks Ida-Virumaal, kus eesti keelt emakeelena kõnelevaid inimesi on vähem. 2024. aasta riigieelarve eelnõus on üleminekuks vajalikku rahastust suurendatud 27 miljoni euro võrra.

Selleks, et toetada hea hariduse kättesaadavust, hariduslikku järjepidevust, laste heaolu ja kogukonna sidusust, töötati välja [koolivõrgu rahastusmuudatuste kontseptsioon](#), millest lähtuvalt pakub riik alates 2024. aastast omavalitsustele täiendavat toetust väiksemate, kohalike koolide säilitamiseks maapiirkondades. Klassipõhine täiendav rahastus aitab tagada nende 6-klassiliste algkoolide jätkamise, kus õpib kolme aasta keskmisena vähemalt 30 õpilast. Omavalitsused saavad taotleda klassipõhist toetust koolidele, kus statsionaarses õppes on õpilaste arv 20–89.

Noorte õpivalikute suunamiseks käivitati [inseneriakadeemia](#) – riigi, õppeasutuste, ettevõtete ja erialaliitude koostööl algatus hariduse kvaliteedi parandamiseks inseneeria valdkonnas ning inseneride järelkasvu kindlustamiseks. Akadeemia laiem eesmärk on luua tingimused, et noored tuleksid tehnikaalasid õppima, viiks alustatud õpingud edukalt lõpule ning suureneks nii õppurite kui ka tööandjate rahulolu õpitu sisuga. Akadeemia tegevustes on eriline tähelepanu tüdrukute ja naisüliõpilaste sihtrühmal. Aastatel 2023–2029 suunab riik inseneriakadeemia kõrghariduse tegevustesse 21,5 miljonit eurot.

Valmistume tulevikutööks

Tulevikutööks valmistumise oluliseks elemendiks on tööhõiveprogrammi ja töötushüvitiste süsteemi muutmine selliseks, et see motiveeriks senisest tõhusamalt inimesi uuesti tööle minema, vähendaks pikaajalist töötust ja ennetaks tööturult tõrjutust. Selleks kinnitas valitsus uue [tööhõiveprogrammi aastateks 2024–2029](#) ja muudab [töötushüvitiste süsteemi](#) eesmärgipärasemaks, õiglasemaks ja tööturu olukorda rohkem arvestavamaks.

Loovisikute töö eripära tõttu ei paku olemasolev sotsiaalsete garantiide süsteem neile vajalikku kaitset samaväärselt teiste töötajatega. Selleteemalise avaliku arutelu tulemusena on Riigikogu algatanud Eesti kultuurkapitali seaduse ja hasartmänguseaduse muutmise seaduse eelnõu, mille üks eesmärke on toetada Eesti kultuuri säilimisse ja arendamisse oluliselt panustavate loovisikute toimetulekut loometöötasu kehtestamisega, millega kaasnevad sotsiaalsed garantiid. See on veel üks samm selle poole, et sõltumata töö iseloomust oleks kõik inimesed õiglaselt tasustatud ja sotsiaalselt kaitstud.

Parandame kõrghariduse kvaliteeti ja tõhustame selle rahastamist

Ligipääs kõrgharidusele on viimasel kümnendil olnud ebaühtlane ning olemasolev toetus- ja laenusüsteem ei ole taganud vähemkindlustatud peredest ja maapiirkondadest pärit õppuritele võrdselt ligipääsu kõrgharidusele. Tuginedes kõrghariduse jätkusuutliku rahastamise analüüsile ([analüüs ja ettepanekud vajaduspõhise õppetoetuse tõstmiseks](#)) kahekordistas valitsus vajaduspõhise õppetoetuse määrasid alates 2023/2024. õppeaastast.

Partneritele koostöölastamiseks on saadetud [täiskasvanute koolituse seaduse muutmise seaduse eelnõu](#), millega soovitakse reageerida nõudlusele lühemate õppevormide järele tööturul. Eelnõu keskendub mikrokvalifikatsioonide puudutava regulatsiooni tekitamisele toetades sellega kõrgharidusõppe paindlikkust ja elukestvat õpet. Valitsusele esitatakse eelnõu eeldatavalt 2024. aasta jaanuaris.

Suurendame ühiskondlikku sidusust ja võrdseid võimalusi hariduses ning tööturul

Võrdsed võimalused tähendavad ka elamisväärselt palka, mis annab inimestele võimaluse nautida nüüdisaegse ühiskonna hüvesid ja olla ühiskondlikult aktiivne. Palgatingimuste parandamiseks sõlmisid valitsus, ametiühingud ja tööandjad [kolmepoolse hea tahte kokkuleppe](#), millega seati eesmärk jõuda aastaks 2027 töötasu alammäärani, mis moodustab 50% keskmisest brutopalgast.

Ühiskonna sidususe tagamiseks jätkusid toetused vene- ja ingliskeelsete Eesti elanike toomiseks ühisesse kommunikatsiooni- ja inforuumi, kohanemisprogrammi ja eesti keele õppe pakkumine erinevatele sihtrühmadele ning algatati mitu uut tegevust.

Tasakaalustatud kvaliteetsel Eesti venekeelsel meedial on tähtis roll Eesti ühise inforuumi loomisel, ühiskonna hoiakute kujundamisel ning Venemaa Föderatsiooni valeinfo ja propaganda

tulva neutraliseerimisel. 2022. aastal Venemaa hoogustunud sõda Ukraina vastu suurendas veelgi vajadust tuua venekeelseid Eesti elanikke ühisesse kommunikatsiooni- ja informuumi. Vabariigi Valitsuse otsusega eraldati 2023. aastal üks miljon eurot [kvaliteetse venekeelse ajakirjandusliku sisu loomiseks erameediakanalites](#) ning kaks miljonit eurot ERRi vene- ja ingliskeelsete kanalite arendamiseks. Avaliku arvamuse uuringust selgub, et Vene kanalite mainimine vastajate poolt olulise infoallikana on aastaga langenud 33%-lt 11%-le ning usaldatavus 40%-lt 18%-le. Nende näitajate põhjal võib öelda, et töö Eesti informuumi kaitsmisel on olnud tulemuslik. Ajakirjandusliku sisu tarbimise harjumuste ja hoiakute muutmine on pikaajaline protsess ning selleks, et venekeelse auditooriumi huvi ning usaldus Eestis toodetud kvaliteetse meediasisu vastu püsiks ja kasvaks, kavatseb Vabariigi Valitsus jätkata Eesti venekeelsete erameediakanalite toetamismeetmega ka 2024. aastal, jätkates ka ERRi vene- ja ingliskeelsete kanalite täiendavat toetamist.

Samal ajal on jätkatud [kohanemisprogrammi](#) elluviimist. Koolitusi pakuti kolmele sihtrühmale: tavarändes Eestisse saabunud uussisserändajatele (osalemine programmis on vabatahtlik), ajutise kaitse saajatele ja rahvusvahelise kaitse saajatele (osalemine programmis on kohustuslik). Tavarändes Eestisse saabunud uussisserändajad osalesid kohanemisprogrammi koolitustel 2291 korral (2022. aastal 2430 korral), A1-taseme keeleõppe läbis 298 inimest (840 inimest 2022.a) ja A2-taseme oma 504 inimest (2022. aastal 370 inimest). Rahvusvahelise kaitse saajatele suunatud neljapäevase kohanemisprogrammi koolituse läbis 2527 inimest (2022. a 325 inimest) ja keeleõppe lõpetas ligikaudu 330 inimest (2022. u 1500). Lisaks on 2022. aastast pakutud ühepäevast kohanemiskoolitust ja A1-tasemel eesti keele õpet Ukraina sõjapõgenikele, kellel on ajutise kaitse staatus. Ühepäevase koolituse on läbinud (seisuga 27.11.2023) kokku 22 411 isikut (2022.a 11 384 ning 2023.a. 11 093). Eesti keelt õpib 2262 täiskasvanud ajutise kaitse saajat (2022. sama seisuga õppis 3305 isikut) ning 7827 inimest on keelekursuse edukalt lõpetanud (seisuga 27.11.2023) (2022. sama seisuga oli lõpetanud 251 isikut).

Kohanemisprogrammi kõikides moodulites osalejate arv kasvas 2023. a. 50% võrreldes 2022. a (15302 – 2022.a., 23064 – 2023.a.).

Valminud on [analüüs ja ettepanekud täiskasvanute eesti keele õppe kättesaadavuse suurendamiseks ning vajadusest sihtrühmi prioriseerida](#), et toetada eesti keelest erineva emakeelega inimeste tegusust ühiskonnaelus. Keeleõppemaastik on viimaste aastate jooksul muutunud, kuivõrd püsielanike sihtrühmale on lisandunud uussisserändajad ja 2022. aastast ka suur hulk rahvusvahelise kaitse saajaid. Rühmad, kes kõige rohkem vajavad tasuta keeleõpet, on ajutise ja täiendava kaitse saajad, pagulased, muukeelsete piirkondade (Ida-Virumaa, Maardu, Loksa, Paldiski) elanikud, madala haridustasemega töötajad, kõrge kvalifikatsiooniga töajajad, pererändajad, majanduslikult mitteaktiivsed elanikud. Analüüsis seatakse eesmärgiks tagada nendele sihtrühmadele sujuv õpiteekond B1-tasemeni. Samuti võimaldada kõigile Eesti täiskasvanutele elanikele eesti keele õppe kättesaadavus e-õppe võimaluste kaudu. Välja on töötatud sündmusteenus „Kohanemine Eestis“, mis käivitub 2024. aastal.

Toetatud on ettevõtmisi, mis aitavad noortel Ukraina sõjapõgenikel hoida sidet oma keele- ja kultuuriruumiga kogukondlike tegevuste kaudu (nt korraldatakse ukraina keele ja kultuuri õpet ning ukrainakeelseid kultuurisündmusi, toetatakse ukrainakeelsete laste- ja noorteraamatute väljaandmist ja paljud muud). Lõimumis- ja kohanemisteenuste arendamiseks ning kommunikatsiooni ja nõustamise kvaliteedi parandamiseks on koostöös kohalike omavalitsuste ning Eesti Linnade ja Valdade Liiduga algatatud SF+ kaasrahastatud projekt, mille raames on partnerluslepingud sõlmitud viie kohaliku omavalitsusega (Tallinn, Tartu, Rakvere ja Pärnu ning Saaremaa vald). Samuti rakendati [Ida-Virumaal mitut uut lõimumist toetavat meetet](#), sh

kultuurisaadiku programm ja Ida-Virumaa lõimumist toetavate kultuuri- ja spordisündmuste taotlusvoor.

Soolise võrdsuse ja vähemuste võrdsete võimaluste edendamiseks ning vastava õiguskaitse tõhustamiseks valmistatakse ette [soolise võrdõiguslikkuse seaduse ja võrdse kohtlemise seaduse regulatsiooni ühendav, ajakohastav ja täiendav eelnõu](#). Samuti võeti vastu [palkade läbipaistvuse direktiiv](#), mille eesmärk on tõhustada naistele ja meestele võrdväärse töö eest võrdse tasu maksmist. Eestil tuleb direktiiv üle võtta 2026. aastaks ning selle ettevalmistamisega paralleelselt töötatakse välja [digitööriist Palgapeegel](#), mida saavad kõik tööandjad kasutada alates 2024. aasta aprillist. Digitööriist vähendab tööandjate halduskoormust palgalõhe seiramisel, võimaldades palgalõhet analüüsida registriandmete põhjal.

3.2 Rahva kestlikkus, tervis ja sotsiaalkaitse

Pingeline väliskeskkond mõjutab igat inimest. Koroonaviiruse pandeemia on mõjutanud inimeste tervist, energiakriis seadnud väljakutseid inimeste heaolule, rahvusvaheline julgeolekukriis vähendas turvatunnet ja avaldas mõju vaimsele tervisele. Valitsus on endale eesmärgiks seadnud sissetulekute ebavõrdsuse vähendamise ning tervena elada jäänud aastate ja eluea pikendamise.

Selleks, et Eesti inimesed saaksid end ühiskonnas teostada, peavad nad püsima vaimselt ja füüsiliselt terved. Kuigi tervena elada jäänud aastate näitaja on aasta-aastalt paranenud, esineb sugude vahel siiani ebavõrdsust. Käärid tervena elada jäänud aastates on ka haridustasemeti – esimese või madalama haridustasemega inimeste tervena elada jäänud eluaastate arv oli 2022. aastal 15,4 aasta võrra lühem kui kolmanda haridustasemega inimeste oma. Ebavõrdsus nii sugude kui ka haridustasemeti vahel esineb ka oodatava eluea näitajas.

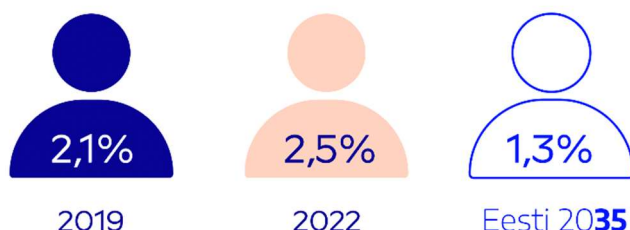

Joonis 9. Tervena elada jäänud aastad ja maakondliku näitaja erinevused

Tervisekaotuse peamiseks põhjusteks Eesti meeste hulgas on südame-veresoonkonnahaigused (35%), pahaloomulised kasvajad (19%) ning vigastused ja mürgistused (9%), naiste hulgas aga südame-veresoonkonnahaigused (39%), pahaloomulised kasvajad (19%) ning lihasluukonna- ja sidekoehaigused (7%). Enam kui pool enneaegse suremuse ja

haigestumuse tõttu kaotatud eluaastatest Eestis tuleneb riskiteguritest või riskikäitumisest. Tervisekaotust põhjustavate riskitegurite ja -käitumise eesotsas on toitumise ja metabolismiga seotud riskid ja nii legaalsete (alkohol ja tubakas) kui ka illegaalsete uimastite tarvitamine.

Suure hoolduskoormusega (vähemalt 20 tundi nädalas) inimeste osatähtsus vähemalt 16-aastaste hulgas oli 2022. aastal 2,5%. Elanike hoolduskoormuse uuringu andmetel on suure hoolduskoormusega hooldajate eluga rahulolu, majanduslik toimetulek ning tervis oluliselt halvemad kui elanikel üldiselt.

Joonis 10. Suure hoolduskoormusega (vähemalt 20 tundi nädalas) inimeste osatähtsus vähemalt 16-aastaste hulgas

Euroopa Soolise Võrdõiguslikkuse Instituudi (EIGE) soolise võrdõiguslikkuse indeksi 2022. aasta andmetel on Eestis naistel suurem hoolduskoormus võrreldes meestega: 35% naistest tegelevad igapäevase hoolitsemise ja harimisega seotud ülesannetega oma peres vähemalt üks tund päevas, võrreldes 31%-ga meestest. Lastega paaride hulgas teeb rohkem naisi (92%) kui mehi (66%) igapäevaseid hoolitsemisega seotud tegevusi.

Püsiva suhtelise vaesuse määr oli 2021. aastal 15,3%, mis on mõnevõrra enam kui 2020. aastal. Kõige enam suurenes püsiv suhteline vaesus 65-aastaste ja vanemate seas.

Joonis 11. Püsiva suhtelise vaesuse määr

Püsivaesust on mõjutanud suhtelise vaesuse piiri kiire kasv 2021. aastal ning sissetulekute erinev kasv elanike rühmades. Seejuures avaldasid sissetulekute erinevusele mõju ühekordsed väljamaksed II pensionisambast enne pensioniea saabumist. Statistikaameti 2022. aasta suhtelise vaesuse näitajate järgi võib eeldada, et 2022. aastal püsiv suhteline vaesus taas mõnevõrra väheneb või jääb 2021. aastaga samale tasemele.

Kujundame tervikliku rahvastiku- ja perepoliitika eesti rahva kestlikkuse ja heaolu tagamiseks

Vabariigi Valitsus on teinud olulisi otsuseid Eesti perepoliitikas. [Perekonnaseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadusega](#) kehtestati [abieluvõrdsus](#) ja alates 2024.

aastast saavad abielu sõlmida kaks täisealist inimest, sõltumata soost. Abieluvõrdsuse kaudu saavad samast soost abikaasad ka ühise lapsendamisoiguse. Seadusega kehtestati samuti [kooseluseaduse rakendusaktid](#), mis jätavad abielu kõrval tulevikus inimestele alles ka võimaluse sõlmida kooseluleping.

[Perehüvitiste seaduse muutmisega](#) suurendati 2024. aasta algusest lapse elatisabi 100 eurolt 200 eurole kuus, mida riik maksab lapsele juhul, kui elatist maksma kohustatud vanem elatist ei maksa või ei tee seda vajalikus mahus. Lasterikaste perede toetused viidi kooskõlla riigieelarve võimalustega. Võrreldes 2022. aastaga on 3–6 lapsega peredel 2024. aastal toetus 150 euro võrra suurem ning 7 ja enama lapsega peredel 250 euro võrra suurem.

Riikliku perepoliitika otsesed meetmed (sealhulgas peretoetused) moodustavad vaid ühe osa sündimust mõjutavast tegurikompleksist. Integreeritud, kvaliteetsed ja kättesaadavad sotsiaal-, haridus- ja tervishoiuvaldkonna teenused, mille keskmis on laps ja pere, on sündimust toetava perepoliitika osa.

Vabariigi Valitsus otsustas suurendada [vanemlusprogrammi „Imelised aastad” rahastamist](#) 200 000 euro võrra, et laiendada selle kättesaadavust. Alates 2024. aastast rahastatakse [hooldus-, eestkost- ja lapsendajaperedele tugiteenuseid riigieelarvest](#). Varem oli tegemist projektipõhise tegevusega, mida rahastati Euroopa Sotsiaalfondi vahenditest. Muudatus tagab suurema kindluse ja parema toe neile peredele, kes kasvatavad oma perekonnas vanemlikust hoolest ilma jäänud last. Samuti aitab see kaasa uute hooldusperede lisandumisele, et rohkem abivajavaid lapsi saaks kasvada asutuste asemel perekondades. 2024. aastal on planeeritud tugiteenuste osutamiseks ja korraldamiseks ligi 1,2 miljonit eurot, aastatel 2024–2027 panustab riik kasuperede toetamisele ligi 5,5 miljonit eurot.

[Ravikindlustuse seaduse muutmisega](#) tekib Tervisekassal alates 2024. aasta juulist võimalus maksta esimesel tööaastal pärast vanemapuhkust tööle naasvale lapsevanemale haigus- ja hooldushüvitisi kas lapsevanema enda eelmise kalendriaasta sotsiaalmaksuga maksustatud tulu või talle määratud jagatava vanemahüvitise päevamäära põhjal, võttes aluseks inimese jaoks kasulikuma. Muudatusega lahendati senine ebaõiglane olukord, kus lapsega kodus viibinud vanemale maksti esimesel tööaastal haigus- ja hooldushüvitisi töötasu alammääralt. Nii aidatakse lapsevanematel pärast lapsehoolduspuhkust edukalt tööellu naasta. Selleks panustab riik järgmise nelja aasta jooksul ligi 17 miljonit eurot.

Juunis valmis [perehüvitiste seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsus](#), millega on kavas lastele suunatud toitjakaotuspension kujundada ümber kõigile saajatele ühes suuruses toetuseks, mis katab vähemalt poole lapse keskmisest ülalpidamiskulust. Muudatusega on kavas lastega peredele makstav toitjakaotuspension üle tuua perehüvitiste süsteemi, toetada ühe täiskasvanuga peres kasvavaid lapsi ja vähendada nende vaesusriski.

Kujundame elukeskkonna ning inimeste hoiakud ja käitumise tervist ja keskkonda hoidvaks ning vähendame riskikäitumist

Jätkub erinevate ministeeriumide ja asutuste koostöö [valdkonnaüleseks ennetuseks](#). Valitsuse ennetusnõukogus jätkati valdkondade ülese ennetuse põhimõtete elluviimist ning teadusnõukogu andis hinnangu 12 sekkumise tõenduspõhisusele. Samuti tehti mitmeid ennetustegevusi riskikäitumise vähendamiseks ja elukeskkonna turvalisuse suurendamiseks:

näiteks jätkati Päästeameti ja kohalike omavalitsuste koostöös „Kodud tuleohutuks” projektiga; viidi ellu kodukeskkonna vigastusriskide projekt, et edaspidi kodukülastusi tegevate kohaliku omavalitsuse ja teiste asutuste töötajate koostöös kodukeskkonna vigastusriskide ennetamisele kaasa aidata; alustati „Koduohutuse tegevuskava 2025–2028” koostamisega; tegeleti „Eesti narkopoliitika aastani 2030” valge raamatu rakendamisega ja tehti mitmeid teisi tegevusi.

Elluviimisel on liikumisaktiivsuse edendamise tegevuskava, mille keskmes on eestlaste kehalise aktiivsuse suurendamine valdkonnaüleste meetmetega ja üle elukaare. Koostöös Eesti Olümpiakomiteega on käivitatud [SA Liikumisharrastuse kompetentsikeskus](#), mille käesoleva aasta peamiseks ülesandeks oli liikumisaasta läbiviimine. Selle raames suurendati teadlikkust liikumise positiivsest mõjust ja loodi uusi koostööformaate. Järgmistel aastatel on kompetentsikeskuse peamisteks ülesanneteks Eesti liikumisharrastuse võrgustiku töö tugevdamine ja teadlikkuse kasvatamisega jätkamine. [Eestile oluliste kõrge sportliku taseme ja suure Eesti turundamise potentsiaaliga võistluste toetamiseks](#) on alates 2024. aastast uus meede, mille mahuks on 3 mln eurot aastas. Meetme abil on võimalik süsteemsemalt toetada Eestis toimuvaid suursündmusi. Saavutusspordi edendamiseks jätkati Eesti Olümpiakomitee saavutusspordi projekti „Team Estonia” toetamist ning koostöös Eesti Olümpiakomitee ja Spordikoolituse ja -Teabe SA-ga koostati ülevaade spordialaliitude treenerite kvalifikatsiooni omandamise hetkeolukorrast ja kitsaskohtadest eesmärgiga ajakohastada kutsete andmise süsteemi ja toetada treenerite järelkasvu. Ausa spordi arendamiseks toetati Eesti Antidopingu ja Spordieetika Sihtasutuse edasiarendamist kompetentsikeskusena ning tehti dopingu kasutamise ja leviku uuring Eesti tippспортlaste, nende treenerite ja taustajõudude seas. Samal ajal on jätkatud maakondlike tervisespordikeskuste toetamist: toetati 23 tervisespordikeskuse tegevust kokku 600 000 euroga, lisaks ühekordselt olme- ja teenindushoone ehitamist seitsmesse tervisespordikeskusesse kokku 3 mln euroga (nt Sõmeru). Samuti on toetatud jalgpallihallide ehitust ning 2023. aastal avati jalgpallihall Pärnus.

Toetame vaimset tervist ning vähendame vaimset ja füüsilist vägivalda

Viimane Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise uuring näitas, et just noorte tütarlaste hinnangud enda vaimsele tervisele on halvenenud. See on põlvkond, kelle igapäevaelu on olnud otseselt mõjutatud nii koroonaviiruse pandeemiast kui ka Ukraina sõjaga seotud ärevusest. Vaimse tervise probleemide esinemisel peavad vajalikud teenused olema piirkondlikult võrdselt kättesaadavad ning inimestele võimaldatakse just nende vajadusele vastava intensiivsusega abi.

Aasta lõpuks valmis [vaimse tervise astmelise abi riiklik tegevuskava](#), mille eesmärk on kirjeldada astmelise teenusmudeli kavandit ja järgnevate aastate prioriteetseid tegevusi. Astmelise abi põhimõtete järgi pakutakse abivajajale minimaalse intensiivsusega teenust, millel tema seisundi puhul mõju on. See tähendab, et kerge kuni mõõduka vaimse tervise häire korral osutatakse psühholoogilist abi eelkõige kogukonnas ja esmatasandil tõenduspõhiste väheintensiivsete sekkumistena. Nende hulka kuuluvad näiteks juhendatud eneseabi, veebipõhised sekkumised ja lühendatud psühhoteraapia vormid, mis ei eelda läbiviijalt kliinilise psühholoogi ega psühhiaatri väljaõpet. Välisriikide kogemusel aitab selliste sekkumiste laiem kasutuselevõtt parandada abi kättesaadavust, ennetada varakult probleemide süvenemist ning vähendada seeläbi nõudlust kõrgema etapi raviteenuste järele.

Novembris valmis [tervishoiuteenuste korraldamise seaduse muutmise väljatöötamiskavatsus](#), mille eesmärk on laiendada seadusega reguleeritud teenuste spektrit ja toetada tervishoiukorralduse nüüdisajastamist. Teenuste spektri laiendamine seisneb eelkõige selles, et seniste tervishoiuteenuste (st üldarstiabi, eriarstiabi, kiirabi ja viis muud abi liiki) kõrvale tuuakse personaalsed ennetus- ja edendusteenused ning psühhosotsiaalsed teenused. Seaduse uuendamisega luuakse alus selliste teenuste riiklikuks reguleerimiseks ja rahastusmodelite loomiseks.

[Lähisuhtevägivalla ennetamise tegevuskava aastateks 2024–2027](#) näeb ette tegevused perevägivalla äratundmise ja taunimise suurendamiseks ning perevägivallast mõjutatud inimeste süsteemseks ja vajaduspõhiseks abistamiseks. Detsembris kirjutasid neli ministrit alla ühisdeklaratsioonile, millega lepiti kokku lähiaastate eesmärgid ja edendamist vajavad valdkonnad lähisuhtevägivalla ennetamiseks.

Valmimas on analüüs [seksuaalse enesemääramise vastaste süütegude](#) vastavusest Istanbuli konventsioonile, mis keskendub nii konventsioonis kasutatavatele mõistetele ja kontseptsioonidele kui ka vaatleb teiste Euroopa Liidu liikmesriikide vastavaid regulatsioone. Analüüsi tulemina tuuakse esile potentsiaalsed muudatusvajadused Eesti karistusõiguses.

Lõimime tervishoiu- ja sotsiaalteenused inimesekeskelt

Tervishoiu- ja sotsiaalteenuste parem lõimitus võimaldab pakkuda terviklikumat ja inimese vajadustele vastavat abi. Selle tulemusena suureneb teenuste efektiivsus ja kasvab inimeste heaolu.

Maikuus valmis [sotsiaalhoolekande seaduse ja teiste seaduste muutmise](#) väljatöötamiskavatsus, millega soovitakse parandada valdkondade ülest standardiseeritud andmevahetust ning täpsustada valdkondade vaheliseks koordineerimiseks osaliste õigusi ja kohustusi. Lisaks on kavas korrastada abivahendite süsteemi, et abivahendid oleksid vajaduspõhised ja ühtsetel alustel kättesaadavad üle elukaare, ning parandada kuulmislangusega inimestele tõlketeenuse kättesaadavust. Novembris valmis [sotsiaalhoolekande seaduse ja teiste seaduste muutmise väljatöötamiskavatsus](#), mille eesmärk on inimese abivajadusest lähtuva rehabilitatsiooniteenuste süsteemi loomine. Kavast on erivajadustega inimestele rehabiliteerivate üksikteenuste ning sekkumiste osutamine integreerida tervishoiuteenustega, arendada välja täiendavad eri sihtrühmadele vajalikud sotsiaal- ja terviseteenused ning kujundada ümber tööalase rehabilitatsiooni sisu. Muudatusega soovitakse tuua terviseseisundist tuleneva abivajaduse korral tugi inimesele lihtsamini kätte, parandada pakutava toe kvaliteeti ning kaotada teenuste pakumise dubleerimine.

Juunis valmis [lastekaitse seaduse muutmise väljatöötamiskavatsus](#), mille eesmärk on suurendada laste heaolu eri valdkondade tihedama koostöö abil ning parandada ja ühtlustada lastekaitsetöö kvaliteeti. Lisaks pööratakse ettepanekutes suuremat tähelepanu lapse abivajaduse ennetamisele, lastekaitse ametialasele ettevalmistusele ja tugisüsteemile, samuti tervikuna lastekaitsetöö korraldusele, sh kohaliku omavalitsuse ja riigi rollide jagunemisele.

Lõimime   **personaalmehhanismi**   **lahendused**   **tervishoiusüsteemi**
igapäevategevustesse

Vastavalt Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammis kokkulepitule kinnitati *toetuse andmise tingimuste käskkirjad „Tervishoiuasutuste energiatõhusus“ ja „Integreeritud heaoluteenuste arendamise ja osutamise keskuste rajamise toetamine“*. Aastatel 2024–2028 luuakse Kuressaarde ja Narva maakondlikud energiatõhusad integreeritud heaoluteenuste arendamise ja osutamise keskused, mis ühendavad nii tervishoiu- kui ka sotsiaalteenused. Keskuste rajamist rahastatakse aastatel 2024–2028 Ühtekuuluvusfondist ja Euroopa Regionaalarengu Fondist kokku 58 miljoni euroga, millele lisandub riiklik kaasfinantseering 11,5 miljonit eurot ja elluvijate omafinantseering.

Detsembris valmis *personaalmедиitsiini pikaajaline programm aastateks 2024–2034*, millega on eesmärgiks võetud personaliseeritud teenuste suurem rakendamine, mis võimaldab parandada haiguste ennetamise võimekust, muuta diagnoosimist ja ravi täpsemaks ning seeläbi pikendada inimeste tervena elada jäänud aastaid. Pikaajaline programm pöörab personaliseeritud teenuste pakkumiseks tähelepanu esmatasandi tervishoiutöötajate teadlikkuse parandamisele, teenuste pakkumise aluseks olevate terviseandmete kvaliteedi parandamisele ja mahu suurendamisele ning tõhusale andmekasutusele.

Uuendame sotsiaalkaitse korraldust, arvestades ühiskondlikke muutusi

Viimaste aastate kriisidega kaasnenud inflatsioon on avaldanud negatiivset mõju inimeste reaalsissetulekule. Seetõttu mängib tugev sotsiaalkaitse olulist rolli inimeste igapäevases toimetulekus. Vabariigi Valitsus on rakendanud riigieelarve olukorrast tingitud piirides nii vajalikke leevendusmeetmeid kui ka valmistab ette põhimõttelisi otsuseid sotsiaalkaitse valdkonnas.

Leevendusmeetme üheks näiteks on *hambaravihüvitise muutmine*. Tervisekassa uuringust selgus, et võrreldes 2018. aastaga suurenes hambaarsti külastanud täiskasvanute hulk kolme aastaga 40%-lt 60%-ni. Samas vajavad enda hinnangul hambaravi 70% täiskasvanutest. Tervise Arengu Instituudi andmetel kasvas 2022. aastal inimeste omaosalus 23%-ni ning kõige enam suurenesid inimeste kulutused hambaravile. Selleks, et hambaraviteenuste kättesaadavus ei halveneks, suurendab valitsus alates 1. jaanuarist 2024. a täiskasvanute hambaravihüvitist 40 eurolt 60 eurole. Toimetulekutoetuse saajate, töötute ja eakate hambaravihüvitist suurendatakse 85 eurolt 105 eurole ja omaosalust vähendatakse 15%-lt 12,5%-ni. Samuti võimaldatakse proteesihüvitise sihtrühmal alates 1. jaanuarist 2025. a kasutada hambaravihüvitist proteesimistöödeks.

Aastatel 2024–2027 eraldatakse taotlusvooru kaudu heategevusfondidele 5 miljonit eurot aastas, et toetada *harvikaigustega laste ravi* ja lapseas alanud harvikaiguste ravi jätkamist. Eesmärk on aidata seeläbi katta nii harvikravimite, tervishoiu- ja muude toetavate teenuste kui ka perede omaosaluse kulu.

Ette valmistamisel on ettepanekud *tervishoiu rahastamise jätkusuutlikkuse tagamiseks*, et tervishoiuteenuste kättesaadavus ei väheneks ning tervise ebavõrdsus ei kasvaks. 2025. aastal on Tervisekassa eelarve prognoositav puudujääk 147,1 miljonit eurot. Eesti inimeste omaosalus tervishoiukulude katmisel ja püsiva ravikindlustuseta inimeste hulk on oluliselt kõrgem Euroopa Liidu keskmisest. Eesti elanikest 9,1% tunnetab, et nende tervishoiuteenuste vajadus pole kaetud.

Täiendavalt toetab tervishoiusüsteemi jätkusuutlikkust [tervishoiuteenuste korraldamise seaduse muudatus](#), millega suurendatakse apteekrite lähtetoetust ja muudetakse paindlikumaks selle saamise tingimused. Lisaks apteekritele hakkavad alates 2024. aasta juulist saama lähtetoetust ka õed, kes naasevad tervishoiusüsteemi ja asuvad tööle tõmbekeskustest väljaspool. Lähtetoetuse suurus on 30 000 eurot. Õdedele lähtetoetuse tingimuste loomine annab võimaluse motiveerida eemal olnud õdesid naasma tööle tervishoiusüsteemi ja valima endale erialane töökoht väljaspool tõmbekeskusi.

Vähk on Eestis üks peamisi surmapõhjust, samas 40% vähijuhtudest on ennetatavad ning ravitulemused paranevad tänu teadusuuringutele. Septembris otsustas valitsus eraldada 2024.–2027. aastaks 2,6 miljonit eurot, mille tulemusena rajatakse Eestis [vähi ennetust, diagnostikat, ravi ja teadust ühendav keskus](#), mis rahvusvahelise koostöö raames aitab teadust ja uurimistööd siduda kliinilise meditsiiniga. Samuti on vastavalt immunoprofülaktika ekspertkomisjoni soovitusel ette valmistamisel määruse muudatus, millega võimaldatakse alates 2024. aasta veebruarist [HPV-vastast vaktsineerimist ka kõigile 12–18-aastastele poistele](#). Seni on riiklikult võimaldatud HPV-vastast vaktsineerimist üksnes tüdrukutele. Poiste HPV-vastase vaktsineerimise võimaldamine aitaks vähendada riski päraku-, peenise- ja pea- ning kaelapiirkonna vähi tekkeks.

Täiendavalt toetavad inimeste vajadusi septembris valitsuses heaks kiidetud [ravimiseaduse muudatused](#), mis aitavad parandada ravimite ning apteegiteenuse kättesaadavust ning pakuvad lahendusi ravimite tarneraskuste mõjude leevendamiseks. Muu hulgas lihtsustatakse ravimite sisse- ja väljaveolubade regulatsiooni ning täpsustatakse võimalust tuua elupäästval eesmärgil erandkorras sisse müügilooma innovaatilisi ravimeid juba ravimi kliiniliste uuringute staadiumis. Samuti hakkas detsembrist kehtima terviseministri [määrus „Ravimite väljakirjutamine ja väljastamine ning retsepti vorm“](#), mis seab kitsamad piirid sõltuvust tekitavate ravimite väljakirjutamisele. Selle eesmärgiks on kaitsta rahva tervist, vähendades ravimi sagedast määramist, pikaajalisest tarvitamisest tekkivat sõltuvust ja kõrvaltoimete esinemise ohtu.

Sotsiaalkaitse tugevdamiseks on vajalik, et inimesed oleksid vanaduspõlves majanduslikult paremini kindlustatud ning nende oskused finantsiliselt toime tulla suurenenud. Selleks töötati välja [pensionitarkuse strateegia 2023–2027 ja tegevuskava](#) aastateks 2023–2024, mille eesmärk on tagada tarkade pensioniotsuste tegemine ning seeläbi suurem majanduslik kindlustatus.

Parandame erivajadusega inimeste heaolu ja ühiskondlikku aktiivsust ning tõhustame pikaajalise hoolduse süsteemi

Juulis jõustus [hooldereform](#), mille eesmärk on vähendada hooldusteenust vajavate inimeste ja nende pereliikmete rahalist ning hoolduskoormust ja parandada teenuste kvaliteeti. 2023. aastal investeeritakse selleks 39,2 mln eurot, 2024. aastal 59,4 mln eurot. 2026. aastaks kasvab rahastus 68,4 mln euron. See investering aitab otseselt inimesi, aga abi saab sellest riik tervikuna. Hooldajate hoolduskoormuse vähendamine aitab hoida nende tervist, mis omakorda ennetab tervishoiusüsteemile tulevikus tekkida võivat lisakoormust. Hooldajate majandusliku olukorra parandamine vähendab vajadust maksta (ühekordseid) sotsiaaltoetusi ning paremad võimalused tööturul osaleda toovad kaasa ka suurema maksutulu.

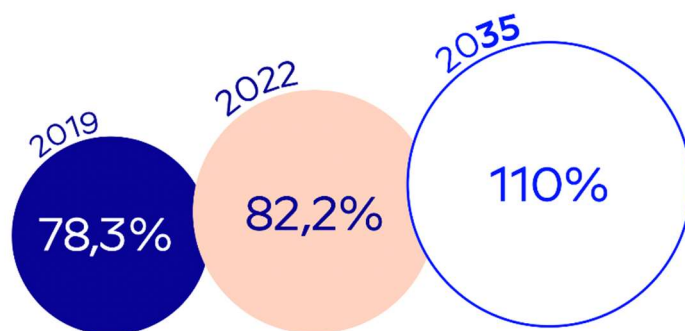
Vabariigi Valitsus otsustas 2024. aasta riigieelarvega eraldada erihoolekandeteenuste rahastamiseks lisavahendeid 6,1 miljonit eurot, mis suunatakse peamiselt erihoolekandeteenuste hindade tõusu ning teenuskohtade kättesaadavuse parandamiseks.

Lisavahendid võimaldavad tõsta tegevusjuhendajate palka. Lisaks rahastatakse 2024. aasta algusest ka täiendavalt 170 töötamise toetamise teenuskohta, mis on suunatud psüühikahäirega täisealisele.

3.3 Majandus ja kliima

Majandus peab mahtuma looduse piiridesse ja väiksem keskkonnavalajälg on konkurentsieelis. Keskkonnavalajälje vähendamine ja samal ajal heaolu taseme hoidmine on võimalikud vaid tõhususe suurendamise kaudu. Inimese töö peab olema tootlik, tehnoloogia tõhus ja energia puhas.

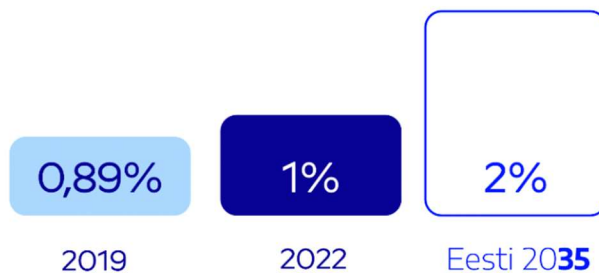
Tööjõutootlikkuse kasv on riikliku teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni ja ettevõtluse (TAIE) poliitika üks peamistest eesmärkidest ning selle saavutamisesse panustab väga suurel määral kogu vastav arengukava. Eesmärk on teha nii, et Eesti töötaja tootlikkus ületaks Euroopa Liidu keskmist ja saavutaks 110% Euroopa Liidu keskmisest tootlikkusest 2035. aastaks.

Joonis 12. Tööjõu tootlikkuse osatähtsus EL-i keskmises

Kui 2021. aastal oli Eesti veel 110% saavutamise graafikust ees, siis 2022. aasta tõi olulise tagasilöögi ning Eesti tootlikkuse ja Euroopa Liidu tootlikkuse vahe suurenes 3,8 protsendi võrra. Majanduslanguse olukorras on väga paljud Eesti ettevõtted käitunud vastutustundlikult, lükates majanduse taastumise lootuses koondamisi edasi. Kuigi selline käitumine aitas leevendada mõjusid tööturule, mõjutas see negatiivses suunas lisandväärtust hõivatu kohta (ehk tootlikkust).

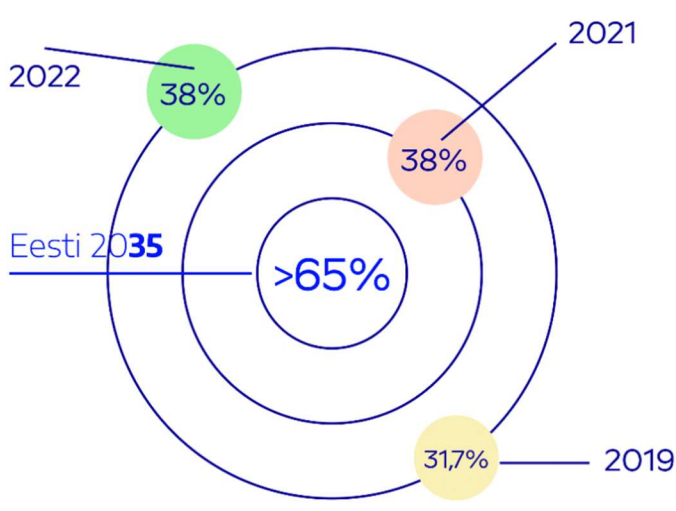
Tootlikkuse suurendamise järgmine tegur on protsesside ja toodete tõhustamine. Riigi vaates tähendab see erasektori teadus- ja arendustegevusse tehtavate investeeringute toetamist. Erasektori kulutused teadus- ja arendustegevusele kasvasid 2022. aastal vaatamata julgeoleku- ja majanduskriisile rohkem kui 50 miljonit eurot.

Joonis 13. Erasektori teadus- ja arendustegevuse kulutuste osatähtsus SKP-s

Erasektori teadus- ja arendustegevuse kulutused on kasvanud viimastel aastatel nominaalse SKP-ga samas tempos, jäädes osakaalult 1% juurde. 2035. aasta eesmärgi saavutamiseks tuleb taset kahekordistada, mis on teadus- ja arendustegevuses hõivatud töötajate arvu kasvu hinnates teostatav.

Rohepöörde eesmärkide kontekstis on konkurentsivõimeline energia taastuvenergia. Riik on taastuvenergia osakaalu eesmärgistanud ja senine liikumine selle eesmärgi poole on lootustandev. Taastuvenergia osatähtsus energia lõpptarbimises oli 2022. aastal 38%. See näitaja on paranemas (2019. aastal oli 31,7%), aga strateegias „Eesti 2035“ on seatud sihiks vähemalt 65%.

Joonis 14. Taastuvenergia osatähtsus energia lõpptarbimises

Selleks, et sihi poole jõulisemalt liikuda, kiirendatakse loa- ja planeeringute menetlust ning tugevdatakse võrke, et rohkem väikseid taastuvelektri tootmiseseadmeid saaks sellega liituda.

Võtame kasutusele uued lahendused ettevõtete teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni soodustamiseks

Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni toetamise ökosüsteemi tugevdamiseks käivitati lõppeval aastal ASi Metrosert baasil [rakendusuuringute keskus](#), mille eesmärk on ettevõtete toetamine teadusmahuka arendustöö elluviimisel ja sellega kaasnevate riskide vähendamine. Septembris arutas Teadus- ja Arendusnõukogu [rakendusuuringute keskuse loomise mõjude](#)

[analüüsi](#) tulemusi, mille järel sõlmiti ministriumide vahel kokkulepped baasrahastuse jaotamise ja järelkasvu küsimuste täpsustamiseks. [2024. aasta riigieelarves eraldatakse täiendavad 16 miljonit eurot ASi Metrosert aktsiakapitali suurendamiseks](#) ja rakendusuringute divisjoni käivitamiseks.

[Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse \(EIS\) finantsvõimekuse suurendamise analüüsi](#) tulemusel eraldatakse 2024. aasta riigieelarvest sihtasutuse finantsvõimekuse suurendamiseks täiendavad 100 miljonit eurot. Lisafinantseeringut on kavas kasutada ettevõtjatele laenude ja käenduste pakkumiseks, sealhulgas eraldi rahaliseks toeks Ukraina-suunalistele projektidele. Samuti jätkab riik riskikapitali pakkumist ASi Smartcap kaudu mahus 75 mln eurot, et toetada innovaatilisi rahvusvahelise kasvupotentsiaaliga ettevõtteid.

Sotsiaalse innovatsiooni meetodite kasutamist ühiskonnas ning riiklikul ja kohalikul valitsemistasandil soodustab lähiajal valmiv „[Sotsiaalne innovatsioon Eestis. Visioon 2030](#)“.

Planeeritust enam on aega võtnud [ettevõtluse mitmekesistamise tugiteenuste tervikpaketi](#) väljatöötamine. Eesmärgi saavutamiseks on vaja koostöös partneritega alatatada neli unikaalset meetet alates inkubatsiooniprogrammist kuni tööstusinkubaatorite loomiseks mõeldud toetusteni. Loodetust keerukamaks on osutunud ka toetustega seotud riigiabi küsimuste lahendamine. Eeldatavasti jõustuvad kõik kavandatud meetmed hiljemalt 2024. aasta veebruaris.

Suurendame Eesti majandusele oluliste valdkondade võimekust

Pikaajalises arengustrateegias „Eesti 2035“ seadis Eesti endale eesmärgiks olla 2050. aastaks konkurentsivõimeline, teadmispõhise ühiskonna ja majandusega kliimanetraalne riik. Selleks on vaja rohereformiga seonduvaid tegevusi planeerida valdkondade üleselt, arvestades sektorite omavahelist mõju.

Koostöös tööstuse erialaliitude ja ettevõtjatega koostati ühine dokument „[Tööstuspoliitika 2035](#)“, mis käsitleb üle arengukavade neid teemasid, mis vajavad Eesti tööstuse tervikliku arengu seisukohast poliitikakujundajatelt tugevamat tähelepanu.

Augustis kinnitas Vabariigi Valitsus [rohereformi tegevusplaani aastateks 2023–2025](#). See seab rohereformidele selged sihid ning määrab kindlaks olulisemad rohepoliitika tegevussuunad negatiivsete keskkonnamõjude vähendamiseks, nüüdisaegse ja kvaliteetse elukeskkonna kujundamiseks ning konkurentsivõimelise ja keskkonnahoidliku ettevõtluse edendamiseks.

Väljatöötamisel [kliimaseadus](#) annab raami selleks, kes, mida ja millal teeb, et vähendada kliimamõjusid. Õnnestunud kliimaseadus on ühine arusaam viisidest, kuidas leida väiksemas keskkonnajalajäljes konkurentsieelis ning suurendada majanduse lisandväärtust, aga ka kuidas igaüks meist saaks elada paremini ja tervemalt koos puhta loodusega. See kokkulepe annab kindluse Eesti inimestele, ettevõtjatele, organisatsioonidele ja avalikule sektorile, et rohereformid ning kliimamuutusi pidurdavad sammud seavad eesmärgiks Eesti pikaajalise jätkusuutliku arengu ja heaolu ning tagavad eesmärgistatud ning selgelt ja koordineeritult ellu viidud tegevused. Kliimaseaduse eelnõu plaanitakse Riigikogule üle anda 2024. aasta septembriks. [Kliimaseaduse väljatöötamiskavatsus](#) oli avalikul väljapanekul 25. septembrist kuni 25. oktoobrini. Ettepanekuid laekus 45 organisatsioonilt või isikult ja kokku tehti ligikaudu 300

ettepanekut. Alanud on nii kliimaseaduse juhtrühma kui ka töörühmade kohtumised ning ettevalmistamisel on 2024. aasta veebruaris läbiviidavad arvamusrännakud.

Augustis loodi teadlastest ja valdkondlikest ekspertidest koosnev sõltumatu *kliimanõukogu*, kes nõustab kliimaseaduse ettevalmistamisel valitsust, riigikogu, ministeeriume ja huvirühmi. Kliimanõukogu jääb aktiivseks ka pärast kliimaseaduse jõustamist, et seirata eesmärkide saavutamist ja anda jooksvalt soovitusi valitsusele. Nõukogu koosseis ja ülesanded määratakse kindlaks kliimaseadusega.

Analüüs ja ettepanekud rohepöördeks vajalike kriitiliste toormete võimaliku kaevandamise ja tootmise kohta valmib 2024. aasta alguses. Vabariigi Valitsus eraldas 2023.–2025. aastal tehtavaks tulevikumaavarade teadus- ja arendusuuringuks 6 112 000 eurot. Uuringu eesmärk on leida majanduslikult efektiivne ja keskkonnasäästlik kriitiliste toormete (sh fosforiidi ja haruldaste muldmetallide) eraldamise lahendus.

Jätukub *kestlike põllumajandustavade juurutamine*, mille tulemusena väheneb taimekaitsevahendite ja väetiste kasutamine. 2022. aastal võeti vastu rida määruseid, mis reguleerivad ÜPP strateegiakava 2022–2027 põllumajanduskeskkonna toetuste andmist. Täiendavalt on vastu võetud regionaalministri määrus „Perioodi 2023–2027 kohalikku sorti taime kasvatamise toetus“. Kooskõlastamisel on veel järgmised regionaalministri määruste eelnõud: „Perioodi 2023–2027 väärtusliku püsirohuma sailitamise toetus“, „Perioodi 2023–2027 põhjavee kaitse alal asuva väärtusliku püsirohuma kaitse toetus“ ja „Perioodi 2023–2027 turvas- ja erodeeritud mullaga väärtusliku püsirohuma kaitse toetus“. Sellega peaksid 2023. aasta lõpuks olema vastu võetud kõik ÜPP strateegiakava 2022–2027 keskkonnasekkumiste määrused. Eelnimetatud määruste jõustumise ajaks on 1. jaanuar 2024. a.

Kujundame paindliku ja turvalise majanduskeskkonna, mis soodustab uuendusmeelset ja vastutustundlikku ettevõtlust ning ausat konkurentsi

Vastutustundliku ettevõtluse valdkonnas on olulise tegevusena kavandatud *keskkonnatasude seaduse ja metsaseaduse muutmise seaduse eelnõuga* ajakohastada saastetasumäärad. Uued saastetasumäärad kehtestatakse saasteainete väljutamise korral välisõhku, veekogusse, põhjavette ja pinnasesse ning ohtlike jäätmete ja põlevkivijäätmete kõrvaldamisel. Saastetasumäärad kehtestatakse 2024. kuni 2027. aasta kohta nii, et need igal aastal järk-järgult tõusevad. Saasteainete tasumäärade iga-aastase tõusu suurus lähtub saasteainete keskkonnamõjust ja ohtlikkusest ning vajadusest vähendada nende jõudmist keskkonda. Kõrgemad saastetasud aitavad kaasa rohepöörde elluviimisele, motiveerides ettevõtteid kasutama näiteks uuemaid tehnoloogiaid ja leevendusmeetmeid hea keskkonnaseisundi tagamiseks. Samuti muudetakse eelnõuga põlevkivi kaevandamisõiguse tasu ülemmäära. Eelnõuga lisatakse keskkonnatasude seadusesse uue tasuliigina raadamisõiguse tasu, mille eesmärk on piirata metsamaade pindala vähenemist ning rakendada „Keskkonna saastaja või loodusvara kasutaja maksab“ põhimõtet.

Vabariigi Valitsus esitas Riigikogule loa- ja planeeringute menetluse kiirendamiseks *ehitusseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu*. Tehtavad muudatused nii loamenetluses kui ka keskkonnamõju hindamise elluviimisel on mõeldud selleks, et kiirendada haldusmenetlust. Näiteks ühendatakse meretuulepargi rajamiseks senise kolme loa (hoonestusluba, veeluba ja ehitusluba) menetlus meretuulepargi hoonestusloa menetlusse ning tõhustatakse keskkonnamõju hindamise menetlust.

Majandustehingute sujuvuse suurendamiseks ning tehingukulude vähendamiseks valmistati ette [ettepanekud Eesti täielikuks üleminekuks Euroopa e-arvete standardile](#). Ettepanekud muudatusteks on koondatud seaduseelnõu väljatöötamise kavatsuseks. Majanduse elavdamiseks töötatakse välja [välissuhtlemisseaduse muutmise seaduse eelnõu](#) ning kavandatakse [välislepingute menetluskeskkonna ja andmekogude ajakohastamist](#), mille eesmärk on välislepingute menetluse lihtsustamine.

Kiideti heaks [Eesti seisukohad Euroopa Liidu digiajastu käibemaksu paketi kohta](#). Analüüsi kohaselt on paketi mõju Eestile üldjoontes positiivne. Toetati suunda e-arvetel põhinevale piiriüleste tehingute aruandluskohustusele, mis vähendab käibemaksu pettuseid ning omakorda suurendab käibemaksu laekumist. Toetati ka ettepanekuid, mis vähendavad ettevõtjate erinevates liikmesriikides registreerimiskohustust, lihtsustades seeläbi ettevõtjate piiriülest tegevust ning vähendades halduskoormust. Ühiselt otsustati, et Eesti ei toeta lühiajalise majutuse ja reisijateveo teenuse maksustamist platvormidel. Platvormimajanduse maksustamine küll suurendab käibemaksu laekumist, kuid tekitab majutus- ja reisijateveo sektorites ebavõrdsust, kuna käibemaksu neutraalsus ei ole tagatud.

Eesti majanduse üheks eripäraks on killustunud veeteenuste pakkujate turg. Selles olukorras ei pruugi olla tagatud vee-ettevõtjate võimekus teha kvaliteetse veeteenuse tagamiseks vajalikke investeeringuid. [Vee-ettevõtete võimekuse suurendamiseks](#) alustas juunis tööd veeteenuse reformi juhtrühm, mille ülesanne on ühisveevärgi- ja -kanalisatsiooniteenuse toimepidevuse ja jätkusuutlikkuse tagamiseks koostada veeteenuse strateegiline teekaart. Ülesande täitmiseks algatati oktoobris projekt, mille raames töötatakse välja veehinnametoodika, vee-ettevõtete kvaliteedi ja jätkusuutlikkuse indikaatorid, Eesti veesektori stsenaariumid ning peetakse vajalikke läbirääkimisi kohalike omavalitsuste ja vee-ettevõtete vahel.

Valminud on [haldusmenetluste analüüs](#), mille eesmärk oli selgitada välja võimalusi, kuidas oluliselt kiirendada kõrgema lisandväärtusega investeeringute tegemiseks vajalikke menetlusi (planeerimine, keskkonnamõju (strateegiline) hindamine, maatoimingud, asjakohased loamenetlused). Oluliselt kiiremad haldusmenetlused on võimalikud ka Eestis, kuid see eeldab eelkõige halduspraktika olulist muutmist ja teatud regulatiivsete takistuste kõrvaldamist. Parameetreid, mille kohaselt investering on defineeritav kõrge lisandväärtusega investeeringuna, ehk [ettepanekuid Rohelise Koridori loomise võimaluste kohta](#) arutab Vabariigi Valitsus 2024. aasta alguses.

Vabariigi Valitsusele on arutamiseks esitatud [mootorsõidukimaksu seaduse eelnõu](#), mille eesmärk on kehtestada Eesti sõidukitele keskkonnamaks. 2025. aastal jõustuv maks peaks suunama elanikke soetama uuemaid ja vähem saastavamaid sõidukeid, pidurdades seeläbi kasvavat autostumist ning aidates muuta elanikkonna autoparki säästlikumaks.

Parema regionaalse tasakaalu tagamiseks suunatakse [vähemalt 40% Nutikam Eesti ettevõtlusmeetmete toetustest edaspidi väljapoole Tallinna ja Tartu regioone](#). Kaks uut toetusmeedet – väikese ja keskmise suurusega ettevõtjate arenguprogrammi ja Kagu-Eesti ettevõtluse arenduse toetused, kogusummas 25,1 miljonit eurot, – suunatakse edaspidi tervikuna väljapoole Tallinna ja Tartu regioone.

Võtame kasutusele ringmajanduse põhimõtted

Valminud on [riigi jäätmekava](#), mis seab laiemad strateegilised suunad jäätmemajanduse arendamiseks aastani 2028, hõlmates lisaks olmejäätmetele ka ehitus- ja lammutusjäätmete, ohtlike jäätmete, pakendijäätmete, probleemtoodetest tekkinud jäätmete, biolagunevate jäätmete, põlevkivitööstuse jäätmete, plastijäätmete ja tekstiiljäätmete valdkondi. Riigi jäätmekava hõlmab ka toidujäätmete tekke vähendamise plaani. Samuti on valminud [olmejäätmereformi väljatöötamiskavatsus](#). Jäätmereformi eesmärk on üleminek ringmajandusele, suurendades jäätmetes sisalduva materjali ringlussevõttu ja vähendades olmejäätmete jõudmist lru põletustehasesse või prügilasse ladestamisele. Seda saab reguleerida jäätmete liigiti kogumisel hinnastamise kaudu. Väljakutseks jääb elanikele mugavate võimaluste tagamine jäätme üleandmiseks. Ringlusse võtmine aitab kaasa Eesti ettevõtete konkurentsipüsimisele, tagab jäätmetes sisalduva ressursi parema kättesaadavuse, laiendab kasutusvõimalusi ja loob võimaluse ettevõtetal teise toorme kasutamisega kohanemiseks. Väljatöötamiskavatsuses käsitletakse ka jäätmevaldkonna andmevahetuse kiirendamist ja andmete täpsustamist. Selle jaoks on 2022. aastal alustatud jäätmevaldkonna reaalajamajanduse projektiga. Jäätmereformiks vajalik eelnõu on plaanis valmis saada 2024. aastal.

Vastu on võetud [riigihangete läbiviimise strateegilised põhimõtted](#), et kasutada ära hangete strateegiline potentsiaal toetada kestlikku arengut, sotsiaalset vastutustundlikkust, innovatsiooni ning vähendada julgeolekuriske. Järgmisel aastal valmivad vastavates valdkondades tegevuskavade projektid

Lähme üle kliimaneutraalsele energiatootmisele, tagades energiajulgeoleku

Elektri tootmisel põlevkivist loobumiseks toetatakse ülemineku perioodil põlevkivist elektritootmise vähenemisega kaasnevate sotsiaal-majanduslike mõjude leevendamist ning töötatakse Ida-Virumaa jaoks välja ja viiakse ellu teenuste ja investeeringute pakett, mis aitab piirkonna elanikel, ettevõtetal ja kohaliku omavalitsuse üksustel muudatustest kasu saada ning tagada õiglane üleminek uuele majandusele.

Õiglase Ülemineku Fondi (ÕÜF), mille kaudu antav toetus keskendub kliimamuutustest kõige enam mõjutatud piirkondade majanduslikule mitmekesistamisele ning nende töötajate ja töötsijate ümberõppele ja aktiivsele kaasamisele, meetmete elluviimise seisu vaadatakse valitsuses regulaarselt üle ja suunatakse vajaduse korral vahendid sinna, kus need rohkem väärtust loovad ning kus huvi on suurem. Heaks on juba kiidetud toetuse andmise tingimused [„Ida-Viru ettevõtjate teadmismahukate tegevuste toetuseks”](#) ning [„VKEde investeeringutoetusteks”](#) ja [„Ühiskonna ja majanduse vajadustele vastava teadus- ja arendustegevuse võimekuse kasvatamiseks”](#). Samuti on heaks kiidetud toetuse andmise tingimused [„KOV investeeringuteks”, „Piirkondlike algatuste” meetmete avamiseks ning põlevkivisektori töötajate oskuste arendamiseks ja uuele tööle asumise toetamiseks teises sektoris ning meetmes „Hariduse, ühiskonna ja tööturu seosed ”](#). Detsembri keskpaiga seisuga on Õiglase Ülemineku Fondi kogumahust kasutusvalmis ja kättesaadav 305,5 miljonit eurot (ehk üle 90%), kohustustega on kaetud 91,4 miljonit eurot (u 27% ÕÜF kogumahust). Kõik ettevõtjatele suunatud meetmed on avatud. Detsembri keskpaigaks on ÕÜF suurinvesteeringu meetmest toetust saanud 5 ettevõtet, kes koos loovad maakonda üle 400 töökohta, ning lähiajal on toetust saamas järjest enam projekte.

Sel aastal kinnitas Euroopa Liidu Nõukogu Eesti uuendatud taastekava mahuga 953 miljonit eurot, mis keskendub varasemast enam rohereformiga seotud investeeringutele nii era kui ka avalikus sektoris. Kavas plaanitud tegevused viiakse ellu 2026. aasta kesksaigaks.

Oktoobris esitati Riigikogule menetlemiseks nn *taastuenergia kasutuselevõtu kiirendamise paketi* ehk ehitusseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. Eelnõu eesmärk on kiirendada ennekõike tuuleparkide arendamist, et liikuda kiiremini taastuvelektri 2030. aasta eesmärgi saavutamise poole. Lisaks jätkuvad valitsuses arutelud meretuuleparkide turule toomise meetme üle, koostamisel on analüüs ja ettepanekud päikeseparkide toetamise tingimuste kohta.

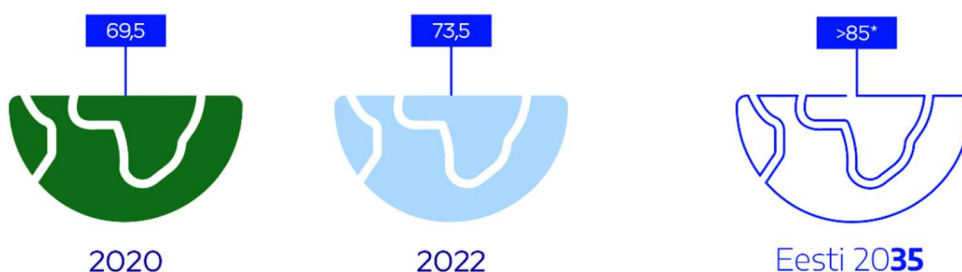
Detsembris esitati Riigikogule menetlemiseks nn *varustuskindluse paketi* ehk elektrituruseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. Eelnõuga rakendatakse Eestis võimsusmehhanismide regulatsioon, et olla valmis olukorraks, kui elektrisüsteemis ei ole pikas vaates piisavalt juhitavaid võimsuseid. Lisaks muudab eelnõu universaalteenuse regulatsiooni alates 1. maist 2024. a kehtetuks ning võimaldab Eestis tagada veeldatud maagaasi tarneteks vajaliku haalamiskai halduskulud gaasi varumakse määra kaudu.

Oktoobri lõpus hindas Rahvusvaheline Aatomienergiaagentuur (IAEA) ekspertmissiooni käigus *tuumaenergia tööühma* tegevust. IAEA hinnangul on tuumaenergia analüüsid põhjalikud ning Vabariigi Valitsusel ja Riigikogul on nende põhjal võimalik 2024. aastal selle energialiigi võimaliku kasutuselevõtu kohta langetada teadlik otsus.

3.4 Ruum ja liikuvus

Ruumi ja liikuvuse planeerimisel on oluline tagada, et elukeskkond vastaks inimeste vajadustele, k.a ligipääsetavuse, kvaliteedi ja turvalisuse poolest, ning et praegused ja tulevikulahendused soodustaks tervislikke ja kestlikke eluviise.

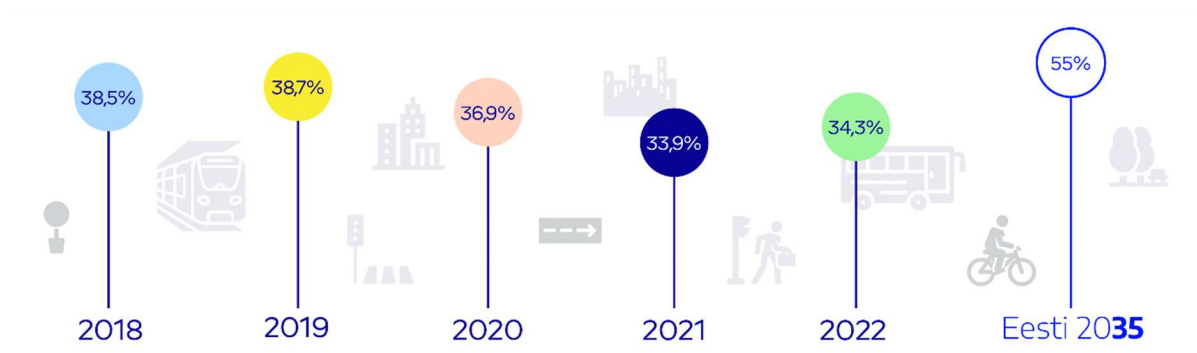
Inimeste rahulolu elukeskkonnaga Eestis on tuginedes 2022. aasta andmetele vahemikus 65 kuni 75, mis tähendab head tulemust. Üle 75 oleks suurepärase. Piirkondlikud erinevused ehk vahe elukeskkonnaga rahulolus 10% kõige kõrgema ja 10% madalaima hinnanguga kohalikes omavalitsustes on 14,7, mis tähendab suhteliselt tasakaalustatud pilti.

Joonis 15. Elukeskkonnaga rahulolu

Ruumi planeerimisele on oluline läheneda terviklikult, mis on näiteks Maa- ja Ruumiameti loomise üks põhjuseid ning annab olulise tõe kogu riigi maa- ja ruumivaldkonna korrastamisele.

Liikuvuse oluliseks väljakutseks on ühelt poolt liikuvuse mugavuse tagamine ning teiselt poolt sellega kaasneva keskkonnajalajälje vähendamine. Praktikaks tähendab see kestlike liikumisviiside soodustamist, autostumise piiramist ja kasutaja vajadustele vastava ühistranspordisüsteemi edasiarendamist.

Joonis 16. Ühissõidukiga, jalgrattaga või jalgsi töölkäijate osatähtsus hõivatute seas

Kestlike liikumisviiside hulka kuuluvad nt ühissõidukiga, jalgrattaga või jalgsi tööl käimine ja selliste liikumisviiside osatähtsus hõivatute seas oli 34,3%. Osatähtsus on viimastel aastatel olnud väiksem tulenevalt COVID-kriisist. Kuigi eelmisel aastal oli osatähtsus veidi tõusnud, siis pole see taastunud kriisieelsele tasemele. Strateegias on seatud 2035. aastaks eesmärk 55%.

Tagame elujõulise kultuuriruumi

Rahvusvahelise koostöö edendamiseks otsustati riigieelarve läbirääkimistel suurendada *Film Estonia tagasimaksefondi* mahtu, sest senise tegevuse ja mõju analüüs näitas, et fond on hästi tööle hakanud ning nõudlus prognoositust suurem. Samuti eraldati vahendid kõrge sportliku tasemega rahvusvaheliste spordivõistluste Eestis korraldamiseks, et suurvõistlusi paremini kavandada.

Kultuuri kättesaadavuse parandamiseks viiakse ellu *kultuurirannitsa meetet*, mille eesmärk on tagada laste ja noorte osalemine kultuurielus, kultuuri hindava publiku järelkasv ning soodsad tingimused kultuuris osalemiseks. Senise rakendamise ülevaade näitas, et toetusmeede on väga hästi vastu võetud: hinnatakse nii kultuurirannitsa eesmärki kui ka seda, et toetusega ei kaasne taotlemise ega aruandluse lisakohustust. Kitsaskohana nähakse keskustest kaugemal asuvatele koolidele ning HEV õpilastele lisanduvat suurt transpordikulu, mis on kultuuriasutuste külastamisel vältimatu. Viidi ellu *raamatukogude valdkonna reformi* kaks tegevust: algatati rahvaraamatukogude arendusprojektide toetusmeede, et parandada kohaliku omavalitsuse rahvaraamatukogude teenuste kvaliteeti ja kättesaadavust, toetada ruumide kohandamist kogukonnategevusteks ning tõsta raamatukogutöötajate professionaalsust (toetati 46 raamatukogude projekti kokku 500 000 euroga) ning Eesti Rahvusraamatukogule anti üle kõik Eesti Hoiuraamatukogu ja selle struktuuriüksuse Eesti Pimedate Raamatukogu ülesanded, lõpetades Hoiuraamatukogu tegevuse eraldiseisva riigiasutusena. Jätkusid ka rahvaraamatukogu seaduse muutmise ettevalmistused, mh valmis analüüs riiklike raamatukoguteeninduse koordineerimise ülesannete ümberkorraldamiseks ning valmimas on ühtse üleriigilise raamatukogusüsteemi detailanalüüs, et ette valmistada hange kõikidele Eesti inimestele ühtse raamatukogusüsteemi kasutuselevõtmiseks. Jätkub ka Eesti Rahvusraamatukogu hoone renoveerimine uueks kultuurikeskonnaks, mille puhul on leitud vajalikud katteallikad kallinenud ehitushindade ja algselt planeeritust suuremas mahus

vajaminevate vahendite jaoks. Täiendavalt jätkuvad arutelud veel puuduolevate vahendite ja sisustuseelarveks vajaliku katteallika leidmiseks.

Kultuuri ja spordi keskkonnajalajälje mõõtmise ja vähendamise uuring, kus antakse valdkonnas toimetavatele asutustele ka mitmeid soovitusi, tõdeb ka, et keskkonnahoiu teema jääb suurema osa Eesti kultuuri- ja spordiorganisatsioonide jaoks igapäevase ellujäämise varju. See aga on tulevikku silmas pidades nõrkus, sest nii poliitikat kujundavad organisatsioonid, rahastajad, ettevõtted kui ka tarbijad on teel rohemajanduse poole. Kultuur ja sport vajavad selget rohepoliitika kujundamist ja vajalikele investeeringutele toetust. Koostöös valdkondade asutuste ja organisatsioonidega koostatakse 2024. aasta lõpuks kultuuri ja spordi keskkonnahoiu tegevuskava. Samuti avanevad 2024. aastal esimesed toetusmeetmed: CO₂ vahenditest rahastatakse avaliku sektori muinsuskaitseobjektide renoveerimist ja toetatakse üheksa miljoni eurose meetmega etendusasutuste energiasäästlikele valgustuslahendustele üleminekut.

Meie laulu- ja tantsupeo traditsiooni hoidmiseks on välja töötatud ja käivitamisel eraldi toetusmeede maakondlike laulu- ja tantsupidude läbiviimiseks. XIII noorte laulu- ja tantsupeost „Püha on maa“ võttis osa 31 415 lauljat, tantsijat ja pillimängijat. Pidulastas ligi 90 000 inimest. Valminud on ka *Eesti elanike kultuuripäranditeadlikkuse uuring*, mis näitab muu hulgas, et inimesed hindavad pärandi rolli hea enesetunde loomisel ja selle võimet tuua inimesed kokku väga kõrgeks (82%), samuti on 92% eestimaalastest valmis pärandisse rohkem rahaliselt panustama, k.a oma maksurahaga. Valmistati ka ette „Kultuuripärandi digitegevuskava 2023–2029“, mille eesmärk on teha Eesti kultuuripärand kõigile huvilistele digitaalsena kättesaadavaks, mugavalt kasutatavaks ning tagada kultuuripärandi turvaline säilimine. 2023. aastal taotleti ja saadi toetus Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika fondidest 2024. aastal algavatele projektidele summas 5 286 613 eurot. Ülevaade *museaalide hoiustamise teenuse konsolideerimisest, sh pärandihoidlate rajamise* hetkeseisust esitatakse Vabariigi Valitsusele 2024. aastal. Pärandihoidlate rajamine on kultuuripärandi säilimiseks kriitiline, valdkonna tõhusust suurendav ja keskkonnajalajälge vähendav reform, mida tuleb käsitleda investeeringuvajadusena riigi eelarvestrategia protsessis vastavalt riigiülesele investeeringukavale. Võimalikuks lahenduseks ERRi uue taristu rahastamiseks on Riigikogu kultuurikomisjon algatanud Eesti Kultuurkapitali seaduse muutmise, mis võimaldab Eesti Kultuurkapitalil rahastada vabade vahendite olemasolul riigile olulisi kultuuriobjekte.

Planeerime ja uuendame ruumi terviklikult ja kvaliteetselt ning ühiskonna vajaduste, rahvastikumuutuste, tervise ja keskkonnahoiuga arvestavalt

Vabariigi Valitsus sai ülevaate *Maa- ja Ruumiameti (MaRu)* moodustamise põhimõtetest ja eesmärkidest. Maa- ja Ruumiameti visiooni kohaselt alustab uus amet tööd hiljemalt 2025. aasta alguses ning annab olulise toetuse kogu riigi maa- ja ruumivaldkonna korrastamisele. Ameti loomise ning maa- ja ruumipoliitikaga seotud muudatuste eesmärk on tuua elukeskkonna, maa- ja ruumivaldkonna kompetents ja andmed ühte kohta, et luua võimalused paremateks ruumiootsusteks. Maa- ja Ruumiametisse koonduvad erinevates ministeeriumides ja ametites laiali olevad ülesanded, mis on seotud maakasutuse ja -korralduse, ehituse, planeeringute, arhitektuuri ning elukeskkonnaga.

Aasta lõpuks valminud uuring „Tervikliku ruumipoliitika kujundamine kvaliteetse ja jätkusuutliku elukeskkonna saavutamiseks“ otsis lahendusi ruumiloome probleemidele ja eesseisvatele väljakutsetele riiklikus strateegilise planeerimise raamistikus. Uuring järeldab, et Eesti ruumiline planeerimine on pigem reaktiivne kui proaktiivne ning ei arvesta piisavalt jätkusuutlikkuse,

elukeskkonna terviklikkuse ja kvaliteedi, Euroopa Liidu suundumuste ja andmepõhise ruumiloomega. Uuringu peamised soovitusel on koostada elukeskkonna arengukava, tugevdada ruumiloomelast koostööd riigiasutuste ning riigi ja kohalike omavalitsuste vahel ja luua ruumiloomelise kompetentsikeskus, võimestada kohalikke omavalitsusi paremate ruumiotsuste tegemiseks riiklike soovitusel, ruumiloomelase kompetentsi ja toetustega ning toetada ehitussektori jätkusuutlikumaks muutmist, sh vastavat teadus- ja arendustööd. Lisaks valmis uuringu raames elukeskkonna arengukava kontseptsioon (käsitletavate teemade ja väljakutsete ülevaade), soovitusel ruumipoliitika ümberkujundamiseks ja soovitusel järgnevateks sammudeks ehitusvaldkonna digitaliseerimisel.

Kuivõrd Kliimaministeeriumi valitsemisala korraldati käesoleval aastal ümber, on algatatud selle valdkondade (sh kliima, metsandus, elukeskkond) strateegilise planeerimise raamistiku, sh valdkonna arengukavade vajaduste analüüs, ning tervikvaade luuakse 2024. aasta alguses.

Analüüs ja ettepanekud metsaandmete kvaliteedi kohta on ettevalmistamisel. Reaalajamajanduse projekti raames on tellitud õigusanalüüs, mis valmib aasta lõpuks. Töö tulemusena luuakse ülevaade raieinfo aruandluse hetkeolukorrast. Valmiv analüüs aitab hinnata, kuidas minna metsa raieinfo vallas üle andmepõhisele aruandlusele ning kas või milliseid regulatiivseid muudatusi on selleks vaja teha. Analüüsitakse nii riigi- kui ka erametsa omanike aruandluskohustust raie- ja metsainfo vallas, leitakse kattuvused ning võimalikud õiguslikud takistused andmete, protsesside, aruannete ühtlustamiseks. Samuti on eesmärk vältida täiendava aruandluskohustuse lisamist metsaomanikele. Sama projekti raames on tellimisel kaugseire uurimus, mis peaks valmima 2024. aasta veebruaris. Uurimuse eesmärk on välja selgitada kaugseire vahendusel raie tuvastamise võimalikkus. Valminud on ka metsandusandmeid ja andmete voogu käsitlev materjal, mida täiendatakse jooksvalt. Planeerimisel on metsandusandmete häkaton (eeldatav toimumise aeg 2024. aasta veebruaris), mille eesmärk on saada uusi ideid andmete paremaks kasutamiseks ja lünkade täiendamiseks.

Riigimetsa Majandamise Keskuse omaniku ootused on koostatud ja tõstavad esile riigimaade ja -metsade kestlikku majandamist, metsasektori digitaliseerimist ja uuenduste eestvedamist ning elurikkuse ja ökosüsteemide hea käekäigu tagamist tuleviku biomajanduse korraldamisel.

Jätkatud on ka kvaliteetset elukeskkonda ja hoonefondi jätkusuutlikku uuendamist toetavate meetmetega, sh viidi läbi üürielamute meetme II voor ning avati korterelamute käimasoleva struktuurivahendite perioodi rahastus (nt elamuinvesteeringute fondi käivitamine ja laenu raha tugi).

Võtame kasutusele ohutu, keskkonnahoidliku, konkurentsivõimelise, vajaduspõhise ning jätkusuutliku transpordi- ja energiataristu

Suvel jõudsid Balti riigid ühisele kokkuleppele *kiirendada Balti riikide elektrisüsteemide desünkroniseerimist Venemaa sagedusalast*. Kui senise plaani järgi pidi desünkroniseerimine toimuma 2025. aasta lõpus, siis uue kokkuleppe järgi toimub mandri-Euroopa sagedusalaga sünkroniseerimine hiljemalt 2025. aasta veebruaris.

Vabariigi Valitsusele esitati novembris *analüüs ja ettepanekud Eesti uute välisühenduste rajamise kohta* ning ülevaade energiavõrkude välisühenduste rajamise kohta.

Aasta lõpuks on valminud üle kümne *Rail Balticu raudteed* teenindavat kohtrajatist, üks õhuliini ristumine ja alustatud on kahe rahvusvahelise reisiterminali ehitamist. Ehituses ja lepingutega

hõlmatud on 12 rajatist, kolm gaasi- ja õhuliini ristumist ning Soodevahe taristuhooalduskeskus. Hanke staadiumis või ettevalmistamisel on kümme rajatist, kaks järgmist Ülemiste ühisterminali ehitusetappi, üks õhuliini ristumine ja kaheksa põhitrassilõiku. Sõlmiti leping eraldada Euroopa Ühendamise Rahastust Eestile 196 miljonit eurot, et ehitada valmis Rail Balticu põhitrassi kolme esimese lõigu alusehitused koos nende juurde kuuluvate ristumiste ja liiklussõlmedega. Samuti jõudis lõpusirgele maakonnaplaneeringu uuendamine Pärnumaal. Aastatel 2024–2027 on kavas Rail Balticu ehitamisse investeerida enam kui miljard eurot.

Augustis kinnitati kliimaministri määrusega toetuse andmise ja kasutamise tingimused *suurlinnade (Tallinna, Tartu ja Pärnu kesklinna) jalgrattateede põhivõrkude ehitamise ja jalgratta parkimisvõimaluste parandamiseks*. Sama määrusega kinnitati ka mitmeliigiliste liikuvuskeskuste ja sõlmpunktide ning Tallinna trammiliini ehitamise toetuse andmise tingimused. Meetme elluviimiseks on planeeritud 92 miljonit eurot. Lisaks planeeritakse 4 miljoni eurot ka Tallinna, Tartu ja Pärnu linnapiirkonnas olevate jalgrattateede, jalgratta- ja jalgteede, jalgrattaparklate, jalgratta parkimismajade ehitamiseks.

Valikukriteeriumid, millele peavad taastuenergiat tootvad projektid vastama, et nad panustaksid Eesti taastuenergia 2030. aasta eesmärgi saavutamisse, ning millega saavad sellised projektid arendamisel kiirendatud korras edasi liikuda, lisatakse energiamajanduse korralduse seaduse muutmise seaduse eelnõusse. Eelnõu esitatakse Vabariigi Valitsusele 2024. aasta alguses.

Koostamisel on „*Riigiteede teehoiukava 2024–2027*” vastavalt riigi eelarvestrateegias 2024–2027 ja 2024. aasta riigieelarve seaduse eelnõus teehoiuks ettenähtud vahendite ulatuses. Riigiteede teehoiukavaga kinnitatakse erinevate teehoiumeetmete indikatiivsed rahalised mahud ja ehitus- ja rekonstrueerimisobjektide nimekirjad, sh jätkatakse Tallinna–Pärnu maanteel liiklusohtlike kohtade ümberehitamisega, kasutades 2+2 või 2+1 sõiduradade põhimõtet. Teehoiukava rahaline maht kokku aastateks 2024–2027 on 680,5 mln eurot, millest maksutulust laekuvad vahendid moodustavad 543,8 mln eurot ning välisvahendid 136,7 mln eurot. Võrreldes teehoiukavaga aastateks 2023–2026 suureneb teehoiukava kogumaht järgneviks neljaks aastaks 37,3 mln euro võrra.

3.5 Riigivalitsemine

Maailmas on riigivalitsemine muutumas paindlikumaks ja mitmekesisemaks, et vastata järjest keerukamatele ja mitmeid valdkondi hõlmavatele väljakutsetele, mis riikide ees seisavad.

Hea valitsemise indeks:
valitsemise tõhusus

1,2

1,4

≥1,2

Hea valitsemise indeks:
õigusloome kvaliteet

1,6

1,6

≥1,6

Hea valitsemise indeks:
arvamusvabadus ja osalemine

1,2

1,2

≥1,2

2019

2021

Eesti 2035

ÜLEVAADE VABARIIGI VALITSUSE TEGEVUSEST 2023. AASTAL

Joonis 17. Eesti koht hea valitsemise indeksis

Tõhusust, õigusloome kvaliteeti, arvamussabadust, valimistel osalemist, ühinemisvabadust, vaba meediat ja muid näitajaid arvestavas *Maailmapanga hea valitsemise indeksis* on Eesti positsioon üldjoontes sama ning see püsib „Eesti 2035“ eesmärgina seatud tasemest jätkuvalt kõrgem.

Joonis 18. Eesti koht globaalse kohalolu indeksi edetabelis (Elcano globaalse kohalolu aruanne)

Eesti majanduslik, sõjaline ja muu valdkondlik (turism, kultuur, tehnoloogia, haridus, teadus jne) globaalne nähtavus / kohalolu näitav positsioon on jäänud *Elcano globaalse kohalolu edetabelis* üldjoontes samaks. Kuigi 2022. aasta tulemus on paar kohta madalam kui 2021. aastal, on see jätkuvalt positiivne tulemus ning näitab olulist arengut indeksis hõlmatud valdkondades.

Paljudes OECD riikides on praeguses pingelises olukorras langenud *usaldus mitmete riigi institutsioonide vastu*. Sama trend on omane ka Eestile. OECD *Government at glance 2023* uuringu tulemuste põhjal on Eestis usaldus Vabariigi Valitsuse, kohalike omavalitsuste, avaliku teenistuse ning parlamendi suhtes OECD keskmisest veidi kõrgem. Sellegipoolest on vaja pidevalt töötada selle nimel, et riigi institutsioonid oleksid usaldusväärsed, kuivõrd see on kriiside korral riigi vastupidavuse võtmeküsimus.

Suurendame valitsemise ühtsust ja tagame riigi sujuva toimimise

Vabariigi Valitsus peab oluliseks reformida riigijuhtimist, et suurte muutuste ajastul saaks riik langetada kiireid otsuseid ja kasutada paindlikult oma ressursse. Valitsemine peab olema nutikas ja kiirelt reageeriv, rakendama parimat teadmist ning kasutama ära kõik võimalused, mida pakub digitehnoloogia. Riik peab muutuma personaalseks, olema inimese jaoks proaktiivne, kuid samas mittekoormav. Riigi teenused peavad jooksma taustal ja muutuma nähtavaks siis ja sellisel kujul, nagu inimene neid vajab. See on midagi enam kui digilahendus – muutuma peab riigi pakutavate teenuste loogika.

Digiriigi arendamiseks on võetud ette mitmeid algatusi. Tagamaks digiriigi edukat toimimist ja turvariskide ennetamist kooskõlas tehnoloogia arengu ja ohupildiga lähtuti riigi eelarvestrateegia 2024–2027 koostamisel selleks ettevalmistatud *analüüsist ja ettepanekutest digiriigi jätkusuutlikkuse ning personaalse riigi toimimise kohta, arvestades küberturvalisuse vajadusi*.

Aktiivselt koostatakse ja 2024. aasta alguses plaanitakse kinnitada Eesti digikeskkonna arengut määravad dokumendid. Täiendatakse *digiriigi arengukava*, luuakse andmete ja tehisintellekti

ning küberturvalisuse valged raamatud, mis asendavad järgnevatel perioodidel seni kehtinud kratikava, avaandmete ning andmehalduse tegevuskava ja küberturvalisuse strateegiat.

Samuti otsitakse võimalusi *hääletamise võimaldamiseks nutiseadmetes (M-hääletamine)*, valminud on selleks kasutatava *lahenduse prototüüp*, mida on võimalik edasi arendada kasutusele võetavaks terviklahenduseks.

Riigikogule on esitatud *Riigikogu valimise seaduse muutmise ja sellega seondvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu*, mille peamine eesmärk on suurendada elektroonilise hääletamise läbipaistvust ja usaldusväärsust. Eelnõu vastuvõtmisel muutub e-hääletamise reeglist ülevaate saamine lihtsamaks, sest Vabariigi Valimiskomisjoni otsuste asemel oleksid need edaspidi kirjas seaduses. Lisaks oli toimekindla demokraatliku digiriigi taristu arendamise seisukohast oluliseks arenguks ka riikliku *isikutuvastuse uuele tasemele viimine*. Selleks valmis automaatse *biomeetrilise identifitseerimissüsteemi andmekogu ABIS*, mis aitab parandada isiku tuvastamise ja isikusamasuse kontrollimise võimekust ja usaldusväärsust. Hõlpsamaks muutub näiteks kadunud isikute leidmine, ebaseadusliku rände ennetamine ning dokumendivõltsingute ja vale- või topehtidentiteedi kasutamise avastamine.

Riigirahanduse jätkusuutlikkuse tagamine on üks valitsuse seitsmest prioriteedist. Selleks on loodud *riigirahanduse juhtimislaud*, kus on reaajas jälgitavad riigirahanduse olulisemad näitajad, aga ka nende varasem ajalugu. Riigirahanduse korrastamiseks kiideti heaks *riigieelarve revisjoni kava*, mille eesmärk on koostöös nulleelarve projektiga kasutada eelarve raha võimalikult targalt ja säästlikult. Juba käesoleval aastal on riigieelarve muutunud arusaadavamaks kodanikeelarve ja riigieelarve juhtimislauda tõttu, laiapõhjalised ja suured muudatused selguvad nulleelarve ja eelarverevisjoni käigus, mis viiakse läbi järk-järgult nelja aasta jooksul. Kui riigieelarve revisjoni kava tegeleb riigi kulude poolega, siis kehtivas seisus riigieelarve tasakaalu saavutamiseks on vaja suurendada ka riigi tulude poolt. Selleks kiitis Vabariigi Valitsus heaks olulisi eelarvemuudatusi, mis puudutavad *alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seadust ning hasartmängumaksu seadust, käibemaksuseadust, tulumaksuseadust ja kaitseväeteenistuse seadust*. Muudatused tähendavad käibemaksumäära tõusu, eluasemelaenu intresside oma maksustatavast tulust mahaarvamise õiguse kaotamist, tulumaksumäära tõstmist, loterii ja kaubandusliku loterii maksumäära tõstmist, alkoholiaktsiisi ja sigarettide ning suitsetamistubaka aktsiisi tõusu ja teisi muudatusi. Käesoleva maksueelnõu mõjul suureneb maksukoormus 2023.–2027. aastal kuni 0,7 protsendipunkti võrra SKP-st võrreldes Rahandusministeeriumi kevadprognoosiga. Võrreldes maksukoormuse arengut aga viimase kümne aasta tasemega, on maksukoormus ka käesoleva eelnõu järgi endiselt alanev ning väheneb perioodi lõpuks alla 33% SKP-st. See on võrreldav praeguse tasemega (2022. aastal 32,8% SKP-st) ning jääb üheks Euroopa Liidu madalaimaks. Riigieelarve strateegia koostamisel lepidi kokku, millised on *kokkuhoiukohad ja lisarahastuse võimalused ministeeriumide haldusalades aastatel 2024–2027*. Kogu valitsussektori panus toob riigirahandusse ligemale 386 miljoni ulatuses kokkuhoidu ja juurde 114 miljonit eurot lisaraha.

Vabariigi Valitsus on ka heaks kiitnud ettepaneku töötada edasi *voogedastusplatvormide regulatsiooniga*, nn kohaliku sisu tasu loomisega, mille eesmärk on mitmekesisuse tagamine voogedastusplatvormidel ja lisavahendite leidmine Eesti audiovisuaaltööstuse toetamiseks.

Riigi sujuvamaks toimimiseks ning selleks, et liikuda mõjusama ja tõhusama riigiülesannete täitmise, kvaliteetsema avalike teenuste pakkumise, valitsussektori paindlikuma töökorralduse ja kulutuste vähenemise suunas, on koostatud põhjalik *riigireformi ülevaade*, mis andis sisendit

ministeeriumide kärpeplaani, ning algatatud on koostöökohtumisi ja arutelusid mitme riigivalitsemist puudutava teema puhul.

Jätkati *kohtureformiga*, et muuta kohtute tegevus vähem bürokraatlikuks ning parandada õiguskeele ja õigusselguse kvaliteeti, tagades kohtute enesekorralduse põhimõtte.

Tõhususe suurendamisega on töötatud ka teistes valdkondades. Kiideti heaks ettepanekud *riigi rahaliste nõuete konsolideerimiseks*, mille tulemusel võtab Maksu- ja Tolliamet üle kõigi riigile avalik-õiguslikust suhtest tekkinud rahaliste nõuete halduse ning esmase sissenõudmise – see muudab täitemenetluse vähemalt 50% efektiivsemaks ja võlgnikule kuni neli korda odavamaks.

Usaldus mitmete riigi institutsioonide vastu on kahanenud ning sellega tuleb töötada edasi ka järgnevatel aastatel, kuivõrd usalduse kahanemine võib kaasa tuua suurema ühiskonna destabiliseerumise, mis annaks Eesti vastastele võimaluse neid protsesse võimendada. Avatud valitsemise partnerlus (AVP) on rahvusvaheline algatus hea riigivalitsemise edendamiseks maailmas ning esmakordselt toimus *AVP tippkohtumine Eesti kaaseesistumise ajal Tallinnas*, kus osales kokku üle 1500 *delegaadi maailma eri paigust*. Eesti läbipaistev e-valitsemine ja tihe koostöö vabakonnaga paistab maailmas silma ning tippkohtumise raames sai Eesti jagada nii enda kogemusi kui ka kuulata teiste avatud valitsemist ja partnerlust väärtustavate riikide õppetunde, eriti ühiskondade kriisikindluse suurendamise vaatest.

Tehtud on analüüs *Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti rahastamismudeli võimalike muudatuste kohta*, mille tulemuste hindamise käigus töötatakse välja ettepanekud rahastamismudeli muutmiseks.

Jätkatakse tööd *seaduseelnõu väljatöötamisega, mille peamine eesmärk on tõhustada erakondade rahastamise järelevalvet ja täpsustada erakondade rahastamise järelevalve komisjoni uurimisvolitusi*.

Parandame riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuste teenuste kvaliteeti ja kättesaadavust ning vaatame üle vastutuse jaotumise

Vabariigi Valitsus peab oluliseks vähendada piirkondlikku mahajäämust ja suunata senisest rohkem investeeringuid väikepiirkondade konkurentsivõimesse. Seetõttu analüüsiti *kohalike omavalitsuste tulubaasi ümberkujundamise võimalusi* ja 2024. aasta alguses arutatakse juba konkreetseid ettepanekuid, mis aitaks paremini tagada baastasemel omavalitsuslikke teenuseid väiksemate ressurssidega omavalitsustes. Selles kontekstis vaadatakse samuti üle omavalitsustele mõeldud *toetusmeemete tingimused*.

Piirkondliku arengu toetamiseks alustas oktoobris tööd ka *valitsuse Ida-Virumaa esindaja*, kelle eesmärk on Ida-Virumaa sotsiaal-majandusliku olukorra parandamine ning riigi kohalolu suurendamine piirkonnas ennekõike Õiglase Ülemineku Fondi vahendite maksimaalse kasutusele võtmisega.

Aasta jooksul avati *kaks uut riigimaja*: Valgas ja Pärnus. Valga riigimaja koondab 18 ja Pärnu 5 asutust, mis pakuvad avalikke teenuseid. Riigimaja rajamise eesmärk on pakkuda kohalikele inimestele ja ettevõtjatele võimalikult laia ringi riigiteenuseid ühest kohast ning teha asutuste koostööd lihtsamaks, samuti saavutada kokkuhoidu erinevate asutuste tööpindadelt.

Kohalike kogukondade toetamiseks uuendati [maakondlikku kodanikuühiskonna nõustamisteenust](#), mis alates 2023. aastast keskendub ka piirkondlike kogukondade võimestamisele.

Parandame riigi rahvusvahelist positsiooni ning tagame julgeoleku ja turvalisuse

Julgeoleku tagamine on üks Vabariigi Valitsuse prioriteete. Jätkuv sõda Ukrainas ja Venemaa soov lõhkuda senised Euroopa julgeoleku põhimõtted seab Eesti lähimateks aastateks kõige keerulisemasse julgeolekuolukorda peale Teist maailmasõda. Seetõttu vajab julgeoleku valdkond jätkuvalt kõrgendatud tähelepanu ning kaitsevõimesse investeerimist. Eesti peab jätkama ka eestkõnelejana Ukraina abistamisel.

Sõjalise kaitse tugevdamiseks ulatusid [Eesti kaitsekulud 1,13 miljardi euroni \(prognoositud SKT-st 2,92%\)](#) ja kinnitati uusi investeeringuid, millest olulisemad on [laskemoona hanked ja nende hoiustamise taristu, mobiilsete sidumispunktide hankimine, patrullaeva Pikker väljavahetamine, 2. jalaväebrigade ning lahingukooli ja Tartu riigikaitsemaja ehitamine](#). Samuti eraldati vahendid [sõja- ja katastroofimeditsiini rahvusvahelise treening- ja arenduskeskuse rajamiseks](#).

Paralleelselt laiendatakse Kaitseväge, Kaitseliidu ja NATO liitlaste harjutamise võimalusi, mis on oluline samm julgeoleku tagamiseks, arvestades keerulist julgeolekukeskkonda ning sellega seonduvat liitlaste kohalolu suurenemist Eestis. Seetõttu oli oluliseks investeeringuks ka [Nursipalu linnaku arendamise jätkamine](#). Arusaadavalt tekitavad sellised muutused kohalikul tasandil pingeid. Selleks, et kompenseerida ja leevendada harjutusväljaku rajamisega kaasnevaid mõjusid kohalikele kogukondadele, võttis Vabariigi Valitsus vastu määruse, millega kehtestati [Kaitseväge ja Kaitseliidu harjutusväljaga seoses hüvitise maksmise tingimused ja kord](#). Lisaks maksis Kaitseministeerium välja Nursipalu harjutusväljadega otseselt seotud omavalitsustele 10 miljoni euro suuruse ühekordse lisatoetuse elukvaliteedi parandamiseks nendes omavalitsustes.

Jätkusid tööd [idapiiri maismaataristu](#) valmimiseks, mille tähtaeg on 2025. aasta lõpus. Esimene ehitusetapp on valmis, sellele hakatakse paigaldama seiretehnikat. Kohe on valmimas ka teine ehitusetapp. Tehtud töö tulemusena on [60 km maismaapiiritaristust aasta lõpuks valmis](#). Lepingud on sõlmitud ka järgmiste lõikude kohta ja üsna pea algavad tööd ka seal.

Laia riigikaitse osa on ka [elanikkonnakaitse](#). Ühiskonna kriisikindluse suurendamiseks ja selgema kriisijuhtimise tagamiseks töötati välja [tsiviilkriisi ja riigikaitse seaduse eelnõu](#). Selleks, et tagada laia riigikaitse käsitlusele vastavad investeeringud, esitati valitsusele ettepanekud [laia riigikaitse, sh elanikkonnakaitse investeeringuvajaduste kavaks](#). Aasta lõpuks valmib ka [ülevaade lisaelarve abil loodavatest elanikkonnakaitse varudest](#). Elanikkonna teavitamiseks ja koolitamiseks on samuti ellu viidud mitmeid praktilisi tegevusi, nt asukohapõhise ohuteavituse sõnumi [EE-ALARM kasutuselevõtt](#); üle-eestilise [ohusireenide võrgustiku paigaldamise tegevused](#), sh nelja sireeni paigaldus, mis jätkuvad 2024. aastal; taotlusvoorud varjumiskindluse parandamiseks korteriühistutes ning elanikkonnakaitse koolitused.

Koostöös erinevate ministeeriumide ja asutustega jätkatakse tööd [elanikkonnakaitse kontseptsiooniga](#). See võimaldab edasi liikuda ka [elanikkonnakaitse tegevuskava ja koolituskava](#) ettepanekutega, mille raames lepatakse kokku olulisemad tegevussuunad ning elanikkonna koolitustega seonduv. Praktilise reageerimisvõimekuse testimiseks viidi märtsist novembrini läbi aastate suurim kriisireguleerimise õppuste seeria [CREVEX23](#). Õppus koosnes 36

osaõppusest, mis lähtusid Muuga suurõnnetuse stsenaariumist, ning põhiõppus toimus septembri lõpus. Erinevate osaõppuste raames testiti ulatusliku evakuatsiooni läbiviimise võimet ja samal ajal selle põhjustanud sündmuse lahendamise juhtimist, samuti hinnati erinevate asutuste toimepidevust. Niisuguses mastaabis õppust polnud Eestis läbi viidud. Näiteks Muugal toimunud sündmuse lahendamises ja evakuatsioonis osales 387 treenitavat ja 867 vabatahtlikku. Õppuse käigus saadeti EE-ALARM ohuteavituse sõnum ligikaudu 71 000 inimesele ning testiti sireenide toimimist ja kiiret ohuteavitust koostöös Levira ja ERRiga. Kokku osales CREVEX23 õppusel erinevate osaõppuste raames üle 3000 registreeritud osaleja. Õppus andis hea ülevaate Eesti pädevate asutuste valmisolekust ulatuslikele hädaolukordadele reageerida ning olulised õppetunnid edasisteks võimete arendamiseks.

Kriisivalmiduse parandamisel ja turvalise elukeskkonna loomisel on kahtlemata väga oluline roll laiemalt kogukondadel ja kohalikel omavalitsustel. Sellele kaasa aitamiseks alustati [omavalitsuste turvalisuse arenguprogrammiga](#) ja käivitati [kodanikuühiskonna innovatsioonifond](#), mille fookuses 2023. ja 2024. aastal on elanikkonnakaitse ning kriisivalmidus. Valmis ka [eelnõu, millega antakse kohalikele omavalitsustele paremad võimalused oma territooriumil turvalisuse tagamiseks](#).

Tõhus riigikaitse ei sõltu ainult riigisisestest pingutustest, vaid ka meie suhetest liitlastega ning üleüldisest aktiivsusest rahvusvahelises suhtluses. NATO [Vilniuse tippkohtumisel](#) kiideti heaks uued kaitseplaanid, milles määratakse kindlaks NATO kollektiivkaitse tegevused kõigis sõjapidamise domeenides – maal, õhus, vees, kosmoses ja küberruumis. Eesti esitas ühistootluse koostöös Läti ja Leeduga [NATO Balti õhukaitsemissioonide loomiseks sarnaselt Balti õhuturbemissioonidega](#), samuti on Eesti väga aktiivne olnud Ukraina toetamisel. Alates sõja algusest oleme andnud sõjalist abi ligi 401 miljoni euro väärtuses ehk enam kui 1% SKP-st, sealhulgas 2023. aastal 120 miljonit eurot. Lisaks tõstatas Eesti [Euroopa Liidu tasandil laskemoona tootmise toetamise ja Ukrainale üleandmise initsiatiivi](#).

Eesti on mereriik ja merendusjulgeolek on lahutamatu osa suuremast julgeolekupildist. Eesti osaleb aktiivselt Euroopa Liidu [merendusjulgeoleku strateegia ja vastava tegevuskava uuendamises](#), mille tulemusena suureneb Euroopa Liidu huvide ja ressursside kaitse merel, võimekus reageerida suurenevatele ohtudele, sh küber- ja hübriidohtudele ning tagada vajalikud teadmised ja oskused ohtude ennetamiseks ja nende vastu võitlemiseks.

Hübriidrännakud on Eesti lähiümbruses saanud reaalsuseks, mistõttu leppisid Balti ja Poola siseministrid kokku [koostöös hübriidrännakutele vastamisel](#).

Eesti on julgeoleku ja välispoliitilistes teemades maailmas nähtav ja mõjukas. Välispoliitika keskmesse jäävad Ukraina toetamine ning suhted meie peamiste liitlaste ja partneritega Euroopa Liidus ja NATO-s. Eesti eesmärk on võtta aktiivne ja suunav hoiak [Euroopa julgeolekarhitektuuri eesmäärke, põhimõtteid ja komponente suunavates aruteludes ning protsessides](#). Paralleelselt sellega töötame selle nimel, et [tugevdada liitlassuhteid USAga](#) ja panustame NATO tugevdamisse. Samal ajal soovime võimendada Eesti häält ja nähtavust globaalsete partnerite hulgas ning rahvusvahelistes organisatsioonides. Laiendame äridiplomaatia geograafilist kandepinda ning teeme tulemustele suunatud [äridiplomaatiat ja väliskaubanduspoliitikat](#). Äridiplomaatia jõupingutuste maksimeerimiseks on loodud valitsuskomisjon Eesti majanduse rahvusvahelise konkurentsivõime tugevdamiseks, mille eesmärk on koordineerida Eesti ettevõtete esindamist olulistel välisvisiitidel.

Jätkuvalt ja väsimatult toetatakse Ukrainat nii agressiooni tõrjumisel kui ka sellele järgneval taastamisel. Jätkuvad pingutused [Venemaa vallandatud agressioonisõja hinna tõstmiseks](#) ja [Venemaa isoleerimiseks rahvusvahelisel tasandil](#). Töötame [rahvusvahelise sanktsioonipoliitika järjekindla tugevdamise nimel](#), sealhulgas sai Eesti esimese Euroopa riigina valmis õigusliku skeemi, mis võimaldab [kasutada Venemaa külmutatud varasid Ukraina aitamiseks](#). Agressioon välispoliitilise tööriistana peab saama karistatud, selleks töötame [rahvusvahelise eritribunali loomise nimel](#). Samal ajal jätkame Ukraina toetamist nii poliitiliselt, majanduslikult kui ka sõjaliselt. Panustatakse aktiivselt [Ukraina ülesehitamisse](#) ja tegutseme selle nimel, et Eesti avaliku ja erasektori kogemus, oskused ja ettevõtete potentsiaal leiaksid Ukrainas võimalikult laialdast kasutamist. Käesoleval aastal valmis Eesti toetusel [lasteaid Orvutši linnas Žõtomõri oblastis](#) ning aitasime taastada Malõni silla. Toetatakse Ukraina integratsiooni demokraatliku maailma organisatsioonidesse ja töötasime aktiivselt selle nimel, et [Euroopa Liit avas liitumisläbirääkimised Ukrainaga](#). Nüüd järgneb töö, et Ukraina saaks lähiaastail kutse NATOsse. Ukraina on ja jääb ka [Eesti arengukoostöö](#) peamiseks sihtriigiks. Valminud on ka [Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi eesmärgid 2024-2030 ja nende elluviimise strateegia](#).

Välja on töötatud [välisteenistuse seaduse muutmise seaduseelnõu](#), et toetada Eesti diplomaatilist võimekust, mis dunaamilise, avatud ja motiveeritud välisteenistuse kaudu tagab parimal viisil Eesti julgeoleku, välismajanduslike huvide ja kodanike kaitse maailmas. Lisaks tugevdatakse samal eesmärgil strateegilise tähtsusega saatkondi. Riigirahanduse kordategemiseks tuli ka Välisministeeriumi haldusalas teha rasked otsuseid USAs asuva konsulaarteenistuse kärpimise näol, kuid need otsused ei mõjuta Eesti välispoliitika põhiülesannete edukat täitmist.

Muutunud julgeolekukeskkonnas parema turvalisuse tagamiseks kiideti heaks [relvaseaduse muudatused](#), millega tehakse muudatusi relvaloa omajate ringis, täiendati relvaseaduses ka relvaloa väljastamist välistavate asjaolude loetelu ning luuakse võimalused minna üle täisdigitaalsele loamenetlusele. Samuti tegeleti siseturvalisuse valdkonna järelkasvu teemadega ning [otsustati kahekordistada politsei väljaõppe mahtu 2024](#). aastast ning alustati [politsei hariduse õppekava uuendamisega](#), et paremini vastata tööturu vajadustele. Samuti langetati otsus nüüdisaegsete ühiselamute ning õppehoonete ja -komplekside rajamiseks.

Euroopa Liidu liikmesriigina osaleme seelses seadusloome protsessis ja rakendame koostöös teistega väljatöötatud ja kinnitatud õigusnorme. Ka käesoleval aastal on Eesti õigusruumi üle võtnud mitmeid direktiive. Nendest olulisemad on [liiklusseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu direktiivi \(EL\) 2022/738 \(6. aprill 2022\) ülevõtmiseks](#), millega muudeti direktiivi 2006/1/EÜ ilma juhita renditud sõidukite kasutamise kohta kaupade autoveol; [tubakaseaduse muutmise seaduse eelnõu direktiivi \(EL\) 2022/2100 \(29. juuni 2022\) ülevõtmiseks](#), millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2014/40/EL seoses teatavate erandite tühistamisega kuumutatud tubakatoodete puhul.

Kahjuks on ka tähtjaks üle võtmata direktiive ning kahe direktiivi puhul on Euroopa Komisjon Eesti Euroopa Liidu Kohtusse kaevanud. [Rikkumisest teavitaja kaitse seadus \(direktiivi \(EL\) 2019/1937\) ülevõtmiseks](#)) on praeguseks esitatud Riigikogule menetlemiseks (Vabariigi Valitsus kiitis eelnõu heaks 2023. aasta augustis) ning [konkurentsiseaduse muutmise seaduse eelnõu \(direktiivi \(EL\) 2019/1 ülevõtmiseks\)](#) on esitatud Vabariigi Valitsuse istungile. Jätkuvalt on vajalik parandada direktiivide ülevõtmise tähtaegadest kinnipidamist – aasta lõpu seisuga kujuneb Eesti direktiivide ülevõtmise puudujäägiks 0,9% (Eesti enda eesmärk on hoida ülevõtmiste puudujääk alla 0,5%).

4. ÜLEVAADE VABARIIGI VALITSUSE TEGEVUSPROGRAMMI TÄITMISEST

Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2023–2027 esitab Eesti Reformierakonna, Eesti 200 ja Eesti Sotsiaaldemokraatliku erakonna koalitsioonilepingu eesmärkide elluviimiseks tegevused, vastutajad ja tähtajad. Tegevusprogramm 2023–2027 kiideti heaks esialgses sõnastuses 18. mail 2023. a ja muudetud sõnastuses 12. oktoobril 2023. a. Kokku on nelja-aastase vaatega tegevusprogrammis 472 ülesannet, millest 2023. aastal oli ette nähtud 213 ülesande täitmine.

Vabariigi Valitsuse 21. detsembri istungi järel on täidetud 139 ülesannet (65%). Hilinenud või pooleli on 74 ülesande täitmine, nendest 2 ülesannet on plaanis täita 2023. aasta lõpuks. Kokku täidetakse 2023. aasta lõpuks eeldatavalt 141 ülesannet (66%).

Riigikantselei jälgib jooksvalt tööplaani täitmist ning koostab koostöös ministeeriumidega igakuise tegevusprogrammi täitmise ülevaate juhtimislaudadega. Ülevaade on leitav aadressilt www.valitsus.ee/vvtp

www.valitsus.ee/vvtp